

บทที่ 2

ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องหา

ในบทนี้จะทำการศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีและหลักการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาซึ่งถูกอายัดตัวอยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่น โดยเริ่มต้นศึกษาเกี่ยวกับความหมายของความหมายของการอายัดตัว เพื่อทราบข้อเท็จจริง และแนวคิดเกี่ยวกับการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจของรัฐ การคุ้มครองผู้ต้องหาหรือบุคคลที่ถูกคุมขังหรือจำคุก นำไปสู่กระบวนการดำเนินคดีทางอาญาในกรณีที่ผู้ต้องหาซึ่งถูกอายัดตัวอยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่น

2.1 ความหมายและความเป็นมาของการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหา

ในกรณีที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นพนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ต้องมีตัวผู้ต้องหาซึ่งถูกกล่าวอ้างว่ากระทำความผิด แต่ในกรณีที่พบว่าผู้กระทำความผิดในคดีดังกล่าวเป็นผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำภายใต้เขตอำนาจของศาลอื่นพนักงานสอบสวนจะต้องทำการอายัดตัวผู้ต้องหาไปยังเรือนจำดังกล่าวก่อน

2.1.1 ความหมายของการอายัดตัว

การอายัดตัวผู้ต้องขัง¹ คือ กรณีพนักงานสอบสวนแจ้งให้เรือนจำ หรือทัณฑสถานทราบว่าผู้ต้องขังที่จะปล่อยตัวพ้นโทษนั้น เป็นผู้ต้องหาในอีกคดีหนึ่ง ซึ่งพนักงานสอบสวนต้องการตัวไปดำเนินการต่อตามกฎหมาย ภายหลังจากปล่อยตัวพ้นโทษ แต่มีผู้ที่ให้ความหมายการอายัดตัวผู้ต้องหาไว้เช่น

ดร.อุทัย อาทิวา ให้ความหมายว่า² คือ การที่พนักงานสอบสวนแจ้งให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่มีผู้ต้องหาไว้ในความควบคุมหรือขังทราบว่า ผู้ต้องหาอยู่ระหว่างการถูกดำเนินคดีและขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานนั้นให้ส่งตัวหรือแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบ

¹ กองกฎหมาย กลุ่มงานกฎหมายและระเบียบ กรมราชทัณฑ์. (2561, 12 กันยายน). *ข้อหารือเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องขัง*. หนังสือ ยธ. 0702.1/1400.

² อุทัย อาทิวา. (2555). *คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 3 มาตรการบังคับคดีในคดีอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินติ้ง. หน้า 296.

หากมีการปล่อยตัวผู้ต้องหาออกไปจากการควบคุมหรือคุมขัง เพื่อที่พนักงานสอบสวนจะได้นำตัวผู้ต้องหาดังกล่าวไปดำเนินคดีต่อไป โดยมีจุดมุ่งหมายคือ เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปโดยเรียบร้อย เพื่อเป็นหลักประกันการมีตัวผู้ต้องหาขึ้นฟ้องคดีต่อศาล และเพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้ต้องหาหลบหนีภายหลังจากได้รับการปล่อยตัวไปจากเรือนจำหรือทัณฑสถานที่ถูกคุมขัง³

การอายัดตัวผู้ต้องขัง หมายถึง กรณีพนักงานสอบสวนแจ้งให้เรือนจำหรือทัณฑสถานทราบว่า ผู้ต้องขังซึ่งจะปล่อยตัวพ้นโทษนั้น เป็นผู้ต้องหาอีกคดีหนึ่ง ซึ่งพนักงานสอบสวนต้องการตัวไปดำเนินการต่อตามกฎหมาย ภายหลังจากปล่อยตัวพ้นโทษ⁴

จากความหมายของคำว่า “อายัดตัว” ข้างต้น สรุปได้ว่า การอายัดตัวผู้ต้องหา หมายถึง การที่พนักงานสอบสวนแจ้งไปยังเรือนจำหรือทัณฑสถานที่ควบคุมหรือขังผู้ต้องหาในคดีอื่น ได้ทราบว่า ผู้ต้องหารายนั้นอยู่ระหว่างการถูกดำเนินคดีในอีกคดีหนึ่ง และหากจะมีการปล่อยตัวผู้ต้องหารายนั้นออกไปจากการควบคุม ขอให้แจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบเพื่อจะรับตัวผู้ต้องหาไปดำเนินคดีต่อไป

2.1.2 ความเป็นมาเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหา

สำหรับหลักเกณฑ์การอายัดตัวผู้ต้องหาพบที่มีการปรากฏครั้งแรกโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือกรมตำรวจ (เดิม) ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนถือปฏิบัติตามระเบียบกรมตำรวจว่าด้วยการอายัดผู้ต้องขังยังเรือนจำ (ฉบับที่ 2) ลงวันที่ 2 พ.ค. 2517⁵ (ลักษณะที่ 6 บทที่ 13 ข้อ 168) ดังนี้ “...เพื่อให้การปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องขังได้เป็นไปโดยสะดวกเรียบร้อยสมความประสงค์ของทางราชการ ให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

1) เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร เรือนจำกลางคลองเปรม และทัณฑสถานหญิง

(1) เมื่อพนักงานสอบสวน สถานีตำรวจนครบาลใดในกรุงเทพมหานครขออายัดตัวผู้ต้องขังไว้ต่อเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครแล้ว ให้รับสำเนาคำขออายัดตัวส่งสถานีตำรวจนครบาลตำรวจราชบุรี ส่วนการขออายัดตัวผู้ต้องขังต่อเรือนจำกลางคลองเปรมหรือทัณฑสถานหญิง ให้รับสำเนาคำขออายัดตัวส่งสถานีตำรวจนครบาลเตาปูน เพื่อให้สถานีตำรวจนครบาลตำรวจราชบุรี หรือสถานีตำรวจนครบาลเตาปูน แล้วแต่กรณีใช้เป็นหลักฐานในการติดต่อขอรับตัวผู้ต้องขังจากเรือนจำ

³ อนันต์ อภิขัยนันท์. (2555). *การอายัดตัวผู้ต้องหา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

⁴ กองกฎหมาย กลุ่มงานกฎหมายและระเบียบ กรมราชทัณฑ์. (2561, 12 กันยายน). *ข้อหารือเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องขัง*. หนังสือ ยธ. 0702.1/1400.

⁵ ระเบียบกรมตำรวจว่าด้วยการอายัดผู้ต้องขังยังเรือนจำ (ฉบับที่ 2) ลงวันที่ 2 พ.ค. 2517.

(2) เมื่อเรือนจำจะปล่อยตัวผู้ต้องขังที่พนักงานสอบสวนขออายัดไว้ตามใน (1) ทางเรือนจำจะแจ้งไปยังสถานีตำรวจนครบาลสำราญราษฎร์ หรือสถานีตำรวจนครบาลเตาปูน แล้วแต่กรณีให้ทราบล่วงหน้า

(3) ให้สถานีตำรวจนครบาลสำราญราษฎร์ หรือสถานีตำรวจนครบาลเตาปูน แล้วแต่กรณีส่งเจ้าหน้าที่ไปปรับตัวผู้ต้องอายัดนั้น ไปจากเรือนจำ แล้วแจ้งให้พนักงานสอบสวน ผู้ขออายัดส่งเจ้าหน้าที่ไปปรับตัวผู้ต้องอายัดนั้นจากสถานีตำรวจนครบาลสำราญราษฎร์ หรือสถานี ตำรวจนครบาลเตาปูนแล้วแต่กรณี เพื่อดำเนินการต่อไป

2) เรือนจำจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี

(1) การอายัดตัวผู้ต้องขังที่เรือนจำแต่ละแห่ง (นอกจากจังหวัดพระนครและ จังหวัดธนบุรี) ให้ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัด หรือผู้บังคับกองตำรวจภูธรอำเภอ ที่เรือนจำนั้น ตั้งอยู่ในเขตท้องที่ส่วนกลาง ทำหน้าที่ในการขออายัด รับและส่งตัวผู้ต้องอายัด

(2) เมื่อพนักงานสอบสวนอำเภอใดในจังหวัดที่เรือนจำตั้งอยู่ประสงค์จะขออายัด ตัวผู้ต้องขังที่เรือนจำแห่งนั้นแล้ว ให้แจ้งต่อผู้กำกับการหรือผู้บังคับกองตำรวจดังกล่าวใน (1) เป็นของผู้ขออายัด แต่ถ้าเป็นกรณีรีบด่วน ซึ่งพนักงานสอบสวนจำเป็นต้องขออายัดตรงต่อเรือนจำเอง เมื่ออายัดแล้ว พนักงานสอบสวนต้องแจ้งการอายัดให้ฝ่ายตำรวจผู้มีหน้าที่ในการนี้ทราบด้วย เพื่อเป็นหลักฐานในการรับและส่งตัวผู้ต้องอายัดต่อไป

(3) เรือนจำจะปล่อยตัวผู้ต้องขังที่มีการอายัดตามที่กล่าวไว้ใน (2) ต้องแจ้งให้ ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดหรือผู้บังคับกองตำรวจภูธรอำเภอดังกล่าวใน (1) ทราบ

(4) การรับและส่งตัวผู้ต้องอายัด ให้เป็นหน้าที่ของผู้กำกับการ หรือผู้บังคับกอง ผู้มีหน้าที่ในการอายัด จัดเจ้าหน้าที่ตำรวจไปรับและส่งตัวผู้ต้องอายัด

(5) ค่าพาหนะและค่าเบี้ยเลี้ยงเดินทาง ตลอดจนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ต้องจ่ายไปในการนี้ ทั้งหมด ให้เบิกจ่ายจากเงินค่าใช้จ่ายของกระทรวงมหาดไทย⁶

ต่อมา ในปี พ.ศ. 2546 ได้มีการแก้ไขหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหา เนื่องจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้มีหนังสือหารือไปยังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 11) ตามบันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, เรื่องเสร็จที่ 452/2546⁷ เรื่อง หารือปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการจับกุมตามมาตรา 78 มาตรา 117 มาตรา 134 มาตรา 136 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับ การดำเนินการ

⁶ ระเบียบกรมตำรวจว่าด้วยการอายัดผู้ต้องขังยังเรือนจำ (ฉบับที่ 2) ลงวันที่ 2 พ.ค. 2517. ลักษณะที่ 6. บทที่ 13. ข้อ 168.

⁷ บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, เรื่องเสร็จที่ 452/2546.

ตามมาตรา 136 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้พิจารณาปัญหา ข้อหาหรือของ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ แล้วมีความเห็นว่า กรณีตามมาตรา 136 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา^๙ ที่ว่า “พนักงานสอบสวนจะจับและควบคุมหรือจัดการให้จับหรือควบคุมผู้ต้องหาหรือบุคคลใด ซึ่งระหว่างการสอบสวนปรากฏว่าเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ไม่ถือเป็นเหตุจำเป็นอย่างอื่น ตามที่มีกฎหมายบัญญัติ ให้เจ้าพนักงานมีอำนาจจับได้โดยไม่มีหมาย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 237 วรรคหนึ่ง”^{๑๐} ดังนั้น เจ้าพนักงานจะ ต้องขอหมายจับจากศาลเสียก่อน”

ด้วยเหตุดังกล่าว สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงกำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนถือปฏิบัติเสียใหม่ ดังที่ปรากฏในระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 4 บทที่ 20 ข้อ 2 กำหนดให้กรณีพนักงานสอบสวนต้องการขออายัดตัวผู้ต้องขัง ต่อเรือนจำหรือทัณฑสถานใด ให้ทำหนังสือพร้อมสำเนาหมายจับไปอายัดแก่เรือนจำหรือทัณฑสถาน ที่ผู้ต้องขังนั้นอยู่โดยตรง พร้อมทั้งให้ทำหนังสือแจ้งเรื่องการขออายัดพร้อมสำเนาหมายจับให้สถานีตำรวจท้องที่ที่เรือนจำหรือทัณฑสถานนั้นตั้งอยู่ทราบ เพื่อประสานการปฏิบัติ

นอกจากระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดีดังกล่าวแล้ว ยังมีหนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เกี่ยวข้องกับการอายัดตัวผู้ต้องหาอีกหลายฉบับดังนี้

หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 0004.6/558 เรื่อง^{๑๐} กำชับการปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาที่มีการอายัดตัว ลงวันที่ 18 มกราคม 2542 ด้วยสภาพนายความได้มีหนังสือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการขออายัดตัวผู้ต้องขังและการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการอายัดตัวและการถอนอายัดตัวผู้ต้องขัง เช่น กรณีที่ผู้ต้องขังที่พนักงานสอบสวนขออายัดตัวบางคนใกล้พ้นโทษ พนักงานสอบสวนจึงเริ่มดำเนินคดีกับผู้ต้องขังคนนั้น หรือกรณีที่ผู้ต้องขังบางคนที่พนักงานสอบสวนได้ขออายัดตัวไว้ ต่อมาคดีเสร็จสิ้นแต่พนักงานสอบสวนไม่แจ้งถอนอายัดตัวผู้ต้องขัง ทำให้ผู้ต้องขังเสียสิทธิประโยชน์ที่ควรจะได้รับ เช่น การที่จะได้รับการปล่อยตัวจากทัณฑสถาน^{๑๑} กลับต้องไปปล่อยตัวที่สถานีตำรวจ เป็นต้น ฉะนั้น จึงมีหนังสือให้พนักงานสอบสวนถือปฏิบัติดังนี้

^๙ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 136.

^{๑๐} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. มาตรา 237 วรรคหนึ่ง.

^{๑๑} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2542, 18 มกราคม). *กำชับการปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาที่มีการอายัดตัว*. หนังสือที่ 0004.6/558.

^{๑๒} พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479. มาตรา 32.

- (1) ในคดีที่มีการอายัดตัวผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนรีบสอบสวนผู้ต้องหาที่ถูกอายัดและเร่งรัดการสอบสวนแล้วส่งสำนวนให้พนักงานอัยการโดยเร็ว
- (2) ในระหว่างที่ผู้ต้องหาอายุขังอยู่ เมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่าไม่จำเป็นต้องขังผู้ต้องหาอายุขังไว้ระหว่างการสอบสวนในคดีที่ขออายัด เช่น ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมายหรือคดีอาญาเล็กน้อยตาม มาตรา 37 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้พนักงานสอบสวนรีบมีหนังสือแจ้งขอถอนการอายัดผู้ต้องหาดังกล่าวไปยังเรือนจำโดยด่วนที่สุด
- (3) ในกรณีที่มีการสอบสวนเสร็จสิ้นและมีความเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาอายุขัง หลังจากส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการแล้ว ให้พนักงานสอบสวนหมั่นติดตามผลสั่งคดีของพนักงานอัยการ จนกระทั่งพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาที่ถูกอายัดต่อศาลและเรือนจำ ได้รับหมายนัดพิจารณาของศาลนั้นแล้ว หรือในกรณีมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหาอายุขังดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนรีบมีหนังสือแจ้งขอถอนการอายัดผู้ต้องหาดังกล่าวไปยังเรือนจำโดยด่วนที่สุด¹²

หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 0004.6/6167 ลงวันที่ 20 พฤษภาคม 2545¹³ เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการส่งสำนวนคดีที่ผู้ต้องหาถูกคุมขังอยู่ในคดีอื่นที่เรือนจำซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่นตามหนังสือสำนักงานอัยการสูงสุด ที่ อส. (สฟปผ.) 0018/ว 145 ลงวันที่ 30 กันยายน 2545 กำหนดให้พนักงานอัยการรับสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นควร สั่งฟ้องแต่ผู้ต้องหาถูกคุมขังอยู่ในคดีอื่นที่เรือนจำซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลอื่นต่อเมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ในคดีที่ถูกคุมขังนั้นแล้ว หรือเมื่อพนักงานสอบสวนดำเนินการให้ผู้ต้องหา มาอยู่เขตอำนาจศาลที่พนักงานอัยการจะฟ้องได้แล้วเท่านั้น ซึ่งต่อมาปรากฏว่าคณะกรรมการประสานงานกระบวนการยุติธรรมมีมติในการประชุมครั้งที่ 1/2545 เมื่อ 23 มกราคม 2545 กำหนดแนวทางปฏิบัติ ในการส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ ตาม ป.วิ อาญา มาตรา 142 วรรคสาม กรณีที่ผู้ต้องหาถูกคุมขังอยู่ในคดีอื่นที่เรือนจำซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลอื่น ศาลยังไม่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด ในคดีที่ถูกคุมขังและคดีใกล้เคียงอายุความว่า ให้มีการประสานงานกันระหว่างตำรวจและพนักงานอัยการเพื่อขอต่อศาลให้โอนตัวผู้ต้องหาไปยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีดังกล่าว เพื่อให้การส่งสำนวนคดีที่ผู้ต้องหาถูก

¹² สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2542, 18 มกราคม). *คำสั่งปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาที่มีการอายัดตัว*. หนังสือที่ 0004.6/558.

¹³ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2545, 20 พฤษภาคม). *เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการส่งสำนวนคดีที่ผู้ต้องหาถูกคุมขังอยู่ในคดีอื่นที่เรือนจำซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่นตามหนังสือสำนักงานอัยการสูงสุด*. ที่ อส. (สฟปผ.) 0018/ว 145 ลงวันที่ 30 กันยายน 2545. หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 0004.6/6167.

คุมขังอยู่ในคดีอื่นที่เรือนจำซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลอื่นและศาลยังไม่ได้ มีคำพิพากษาถึงที่สุด ในคดีที่ถูกคุมขังให้พนักงานอัยการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสอดคล้องกับมติคณะกรรมการดังกล่าว และสัมฤทธิ์ผล สามารถนำตัวผู้ต้องหามาฟ้องลงโทษได้ จึงให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนและพนักงานสอบสวนปฏิบัติ ดังนี้

(1) ในกรณีคดีใกล้ขาดอายุความ ให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนประสานกับพนักงานอัยการ เพื่อขอต่อศาลให้โอนตัวผู้ต้องหาไปยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี

(2) ในคดีอื่น ๆ นอกจากกรณีตาม 1 ให้พนักงานสอบสวนรีบสอบสวน และสรุปสำนวนเสนอผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจสั่งคดีตามระเบียบ เพื่อพิจารณาและมีความเห็นทางคดี ในกรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งฟ้องให้เก็บสำนวนไว้ที่ทำการของพนักงานสอบสวน โดยให้อยู่ในความรับผิดชอบของหัวหน้าพนักงานสอบสวน เมื่อมีการแต่งตั้งโยกย้ายให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนส่งมอบสำนวนเช่นเดียวกับการส่งมอบสำนวนที่อยู่ระหว่างการสอบสวน และให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนติดตามผลคดี เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก ให้ขอคัดสำเนาคำพิพากษาถึงที่สุดประกอบสำนวน แล้วส่งสำนวนให้พนักงานอัยการต่อไป หรือถ้าต่อมาศาลยังไม่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแต่คดีใกล้จะหมดอายุความให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนรีบดำเนินการตาม 1 ต่อไป

แนวปฏิบัติดังกล่าวนี้ ได้กำหนดให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนและพนักงานสอบสวนในสังกัดถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด หากเกิดความบกพร่องหรือเสียหายแก่ทางราชการขึ้น หัวหน้าพนักงานสอบสวนและพนักงานสอบสวนต้องรับผิดชอบทางวินัยตามควรแก่กรณี

สำหรับหนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 0004.6/10615 ลงวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2545 เรื่อง¹⁴ กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับสำนวนสอบสวนคดีที่ผู้ต้องหาหลบหนีประกันและคดีที่ผู้ต้องหาบางคนถูกจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลอื่น กำหนดให้พนักงานสอบสวนเร่งรัดการทำสำนวนตามระเบียบที่วางไว้อย่างเคร่งครัด เนื่องจากการอายัดตัวผู้กระทำความผิดเป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฯ ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่าการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวจำเป็นต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งอำนาจและหน้าที่นั้นเป็นสิ่งคู่กัน เมื่อพนักงานสอบสวนได้ใช้อำนาจตามกฎหมายในการอายัดตัวผู้ต้องหา (ผู้ต้องขัง) ต่อทางเรือนจำ/ทัณฑสถานแล้ว ย่อมต้องมีหน้าที่ (ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบปฏิบัติของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ) ในการติดตามความคืบหน้าเพื่อนำตัวผู้ต้องหา

¹⁴ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2545, 27 สิงหาคม). เรื่อง กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับสำนวนสอบสวนคดีที่ผู้ต้องหาหลบหนีประกันและคดีที่ผู้ต้องหาบางคนถูกจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลอื่น. หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 0004.6/10615.

(ผู้ต้องขัง) เข้าสู่ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมให้ได้โดยเร็วที่สุด หากเกิดปัญหาหรืออุปสรรคขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานก็อาจต้องแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้เคยเสนอข้อหาหรือการแก้ไขปัญหากรณีพนักงานสอบสวนไม่สามารถส่งสำนวนการสอบสวนคดีต่อพนักงานอัยการ ด้วยเหตุผลที่ผู้ต้องขังถูกคุมขังไว้ยังเรือนจำ/ทัณฑสถานในเขตอำนาจศาลอื่น ปรากฏตามหนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ค่วนที่สุด ที่ ตช 0004.6/10366 ลงวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2543 ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เพื่อขอหาหรือปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน กรณีพนักงานอัยการไม่รับสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จแล้ว โดยหนึ่งในปัญหาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เสนอขอให้พิจารณา คือ กรณีที่ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องขังถูกคุมขังในคดีอื่นในเรือนจำที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่นในกรุงเทพมหานครว่า ในทางปฏิบัติที่ผ่านมาสำนักงานอัยการสูงสุดจะแจ้งให้พนักงานอัยการแห่งท้องที่ที่ความผิดเกิดในเขต ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังสำนักงานอัยการสูงสุด เพื่อยื่นฟ้อง

สำหรับแนวปฏิบัติหลักที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ในการอายัดตัวผู้ต้องหาในปัจจุบัน เป็นไปตามหนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 0004.6/9610 ลงวันที่ 16 กันยายน 2546 เรื่อง กำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหา ด้วยปรากฏว่า การปฏิบัติของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหา มีปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจากการอายัดตัวผู้ต้องหาที่ผ่านมาพนักงานสอบสวนปฏิบัติ ตามมาตรา 136 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ เป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนจัดการให้จับหรือควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือบุคคลใด ซึ่งระหว่างการสอบสวนปรากฏว่า เป็นผู้กระทำความผิด บัดนี้ คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 11) มีความเห็นว่า กรณีตามมาตรา 136 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว ไม่ถือเป็นเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามที่มีกฎหมาย บัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจจับได้โดยไม่มีหมายตามมาตรา 237 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย โดยเจ้าพนักงานจะต้องขอหมายจับจากศาลเสียก่อน ดังนี้ เพื่อให้การปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหาเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมายจึงกำหนดแนวทางปฏิบัติดังนี้

(1) กรณีที่พนักงานสอบสวนจำเป็นต้องได้ตัวผู้ต้องหาซึ่งถูกคุมขังในคดีอื่นไว้เพื่อสอบสวนในอีกคดีหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนรีบมีหนังสือแจ้งไปยังสถานที่คุมขังผู้ต้องหา¹⁵

¹⁵ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2546, 16 กันยายน). เรื่อง กำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหา. หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 0004.6/9610.

(2) ให้พนักงานสอบสวนที่ต้องการได้ตัวผู้ต้องหาซึ่งถูกคุมขังในคดีอื่นรับคำเนิการขอให้ศาลออกหมายจับ หลังจากศาลออกหมายจับแล้วให้รับมีหนังสือขออายัดตัวผู้ต้องหาพร้อมกับส่งสำเนาหมายจับไปยังสถานที่คุมขังตัวผู้ต้องหาโดยเร็ว

(3) ในกรณีที่ศาลไม่ออกหมายจับผู้ต้องหาซึ่งถูกคุมขังในคดีอื่น ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด ๆ พนักงานสอบสวนไม่สามารถมีหนังสือขออายัดตัวผู้ต้องหาได้ หากผู้ต้องหาได้รับการปล่อยตัวจากสถานที่คุมขังและพนักงานสอบสวนมีความจำเป็นต้องได้ตัวผู้ต้องหาดังกล่าวไว้สอบสวนดำเนินคดี ให้พนักงานสอบสวนออกหมายเรียกผู้ต้องหา หากผู้ต้องหาไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรก็ดี ได้หนีไปก็ดี จึงร้องขอต่อศาลให้ออกหมายจับต่อไป

(4) ให้พนักงานสอบสวนรับดำเนินคดีกับผู้ต้องหาซึ่งถูกคุมขังในคดีอื่นให้แล้วเสร็จโดยไม่ต้องรอให้พ้นโทษในคดีเดิมก่อนและส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ โดยเร็ว

(5) ในระหว่างที่ผู้ต้องหาอายัดตัวถูกคุมขังอยู่ เมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่าไม่จำเป็นต้องขังผู้ต้องหาอายัดไว้ระหว่างสอบสวนในคดีที่ขออายัด เช่น ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์หรือยอมความกัน โดยถูกต้องตามกฎหมายหรือคดีเล็กน้อยตามมาตรา 37 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้พนักงานสอบสวนรับมีหนังสือขอถอนอายัดตัวผู้ต้องหาดังกล่าวไปยังสถานที่ที่ขออายัดไว้โดยด่วนที่สุด

(6) ในกรณีที่การสอบสวนเสร็จสิ้นและมีความเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาอายัด หลังจากส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการแล้ว ให้พนักงานสอบสวนหมั่นติดตามผลการสั่งคดีของพนักงานอัยการ จนกระทั่งพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาที่ถูกอายัดต่อศาลและเรือนจำได้รับหมายนัดพิจารณาของศาลนั้นแล้ว หรือพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหาอายัดแล้ว ให้พนักงานสอบสวนรับมีหนังสือขอถอนอายัดผู้ต้องหาดังกล่าวไปยังสถานที่ขออายัดไว้โดยด่วนที่สุด

หลักการสำคัญของแนวปฏิบัตินี้อยู่ในข้อ 4 ซึ่งกำหนดให้พนักงานสอบสวนรับดำเนินคดีกับผู้ต้องหาซึ่งถูกคุมขังในคดีอื่นให้แล้วเสร็จโดยไม่ต้องรอให้พ้นโทษในคดีเดิมก่อน¹⁶ โดยให้ถือปฏิบัติตามหนังสือ ตร.ที่ 0004.6/9610 ลง 16 กันยายน 2546 เรื่องแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหาโดยเคร่งครัดและส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ โดยเร็ว กล่าวคือ หากผู้ต้องหาอยู่ระหว่างถูกคุมขังในคดีแรก พนักงานสอบสวนสามารถเริ่มการดำเนินคดี ทั้งการแจ้งข้อกล่าวหา การสอบสวน การสั่งฟ้องในคดีหลังไปได้ ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวจะทำให้ผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำทราบ ว่า ตัวเองมีคดีอะไรติดตัวอยู่บ้าง จะต้องเตรียมตัวต่อสู้คดี

¹⁶ บันทึกข้อความส่วนราชการ ศตช ที่ 0025.22/6774 วันที่ 20 พฤศจิกายน 2553 เรื่อง ข้อกำชับการอายัดตัวผู้ต้องหา.

อย่างไร และจะต้องถูกคุมขังอีกนานเท่าใด แม้กระทั่งผู้ต้องหาถูกศาลพิพากษาลงโทษทั้งคดีแรก และคดีหลัง ผู้ต้องหาที่สามารถเตรียมใจและเตรียมการจัดการชีวิตให้สอดคล้องกับระยะเวลาการถูกคุมขังที่ต้องเผชิญได้ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหาคือพนักงานสอบสวนไม่ได้ปฏิบัติตามข้อ 4) กล่าวคือ ทั้งที่พนักงานสอบสวนทราบอยู่แล้วว่า ผู้ต้องหาอยู่ในระหว่างการควบคุมตัวคดีแรก แม้มีหน้าที่ต้องเร่งดำเนินคดีที่สอง แต่พนักงานสอบสวนกลับไม่เร่งรีบดำเนินการ เนื่องจากเห็นว่าผู้ต้องหายังอยู่ในการควบคุมตัว ตราบเท่าที่คดียังไม่ขาดอายุความก็ยังมีโอกาสเริ่มต้นดำเนินคดีเมื่อใดก็ได้ และพนักงานสอบสวนมักจะเริ่มต้นคดี ต่อเมื่อผู้ต้องหาจะถูกปล่อยจากการควบคุมตัวในคดีแรกแล้ว ซึ่งหากไม่เริ่มดำเนินคดีที่สองอำนาจการควบคุมตัวก็จะหมดไป หรือในกรณีแนวปฏิบัติข้อ (5) และข้อ (6) ซึ่งกำหนดเกี่ยวกับการถอนอายัดตัว ซึ่งพนักงานสอบสวนควรจะต้องติดตามเร่งรัดการดำเนินคดี และทำหนังสือถอนอายัดโดยเร็วในกรณีที่ ไม่ต้องการตัวผู้ต้องขังไว้ดำเนินคดีแล้ว แต่ปัญหาเกิดขึ้นเนื่องจากพนักงานสอบสวนปล่อยปละละเลย แม้จะรู้ว่าคดีนั้น ๆ เสร็จสิ้นไปในลักษณะใดลักษณะหนึ่งแล้ว แต่พนักงานสอบสวนกลับ ไม่ทำเรื่องถอนอายัดโดยเร็วตามที่กำหนดไว้ในแนวปฏิบัติ จนกระทั่งผู้ต้องหาได้รับการปล่อยตัวในคดีแรก กลับต้องถูกอายัดตัวซ้ำตามหมายอายัดที่มีอยู่ ทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพ เสรีภาพ นอกจากนี้ ผู้ต้องหายังต้องใช้เวลาในการทำเรื่องขอให้พนักงานสอบสวนถอนอายัดเสร็จสิ้น จนผู้ต้องหาได้รับอิสรภาพ

แม้ว่าสำนักงานตำรวจแห่งชาติจะมีแนวปฏิบัติต่อเรื่องการอายัดซ้ำเช่นนี้แล้ว แต่เมื่อทางปฏิบัติก็ยังมีกรณีอายัดซ้ำเกิดขึ้นจนแทบเป็นเรื่องปกติ และปรากฏข้อร้องเรียนอยู่เนือง ๆ ทำให้ต้องมีการกำชับให้ปฏิบัติตามแนวปฏิบัติอย่างเคร่งครัดหลายครั้ง ดังนี้

หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 0011.233/01284 ลงวันที่ 25 มีนาคม 2553¹⁷ เรื่อง กำชับการปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหา เนื่องด้วยสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน มีหนังสือด่วนที่สุด ที่ ผผ 12/80 ลงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2553 แจ้งผลการวินิจฉัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย กรณีนักโทษเด็ดขาด นายสุรชัย วงศ์ประดิษฐ์ ผู้ร้องได้ยื่นหนังสือร้องเรียนว่าพนักงานสอบสวนขออายัดตัวผู้ร้องโดยที่ศาลไม่ได้ออกหมายจับซึ่งเป็นการขัดต่อหลักเกณฑ์หรือแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหา ตามหนังสือ ตร. ที่ 0004.6/9610 ลง 16 กันยายน 2546 ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนที่ต้องการได้ตัวผู้ต้องหาซึ่งถูกคุมขังในคดีอื่นรีบดำเนินการขอให้ศาลออกหมายจับ และหลังจากศาลออกหมายจับแล้วให้รีบมีหนังสือขออายัดตัวผู้ต้องหา สำหรับกรณีที่ศาลไม่ออกหมายจับผู้ต้องหาซึ่งถูกคุมขังในคดีอื่นไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ พนักงานสอบสวนไม่สามารถมีหนังสือขออายัดตัวผู้ต้องหา จึงเสนอแนะตำรวจซักซ้อมทำความเข้าใจในเรื่องแนวทางเกี่ยวกับการ

¹⁷ หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 0011.233/01284 ลงวันที่ 25 มีนาคม 2553 เรื่องกำชับการปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหา.

อายัดตัวผู้ต้องหา ดำรวจพิจารณาแล้ว เห็นว่าเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการขออายัดตัวผู้ต้องหา ซึ่งถูกคุมขังในคดีอื่น จึงให้กำชับพนักงานสอบสวนในสังกัด ให้ถือปฏิบัติตามหนังสือ ตร. ที่ 0004.6/9610 ลงวันที่ 16 กันยายน 2546 อย่างเคร่งครัด

หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 011.25/3828 ลงวันที่ 12 ตุลาคม 2553 เรื่อง กำชับการปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหา ตามหนังสือ ตร.ที่ 0004.6.9610 ลงวันที่ 16 กันยายน 2546 ซึ่งกำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหาไว้แล้วนั้น ต่อมา ตำรวจได้รับแจ้งจากสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินว่า ได้รับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหา ต่อเรือนจำหรือทัณฑสถานของพนักงานสอบสวนแล้วไม่ดำเนินคดีให้เสร็จสิ้น เป็นเหตุให้ผู้ต้องหาที่ถูกอายัดตัวได้รับความเสียหาย สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินจึงได้ประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาว่า พนักงานสอบสวนควรดำเนินคดีอย่างรวดเร็วและควรจัดทำฐานข้อมูลกลางอย่างเป็นระบบเพื่อให้สะดวกต่อการตรวจสอบและป้องกันการหลงลืมหรือความล่าช้าในการดำเนินคดี

ตำรวจพิจารณาแล้ว เห็นว่า เพื่อให้การปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหาเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกอายัดตัว จึงให้ปฏิบัติดังนี้

(1) ให้พนักงานสอบสวนถือปฏิบัติตามหนังสือหนังสือ ตร. ที่ 0004.6/9610 ลงวันที่ 16 กันยายน 2546 เรื่องแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหาโดยเคร่งครัด

(2) ให้สถานีตำรวจหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่สอบสวนคดีอาญาทุกแห่ง จัดทำสมุดคุมคดีที่มีการอายัดตัวผู้ต้องหาไว้ประจำที่สถานีตำรวจหรือหน่วยงาน เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาตรวจสอบได้โดยสะดวกตลอดเวลา และให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงผู้บังคับการตรวจสอบผลการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนทุกระยะ¹⁸ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป จากความเป็นมาดังกล่าวข้างต้นอาจทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในการดำเนินการอายัดตัวผู้ต้องหาที่อยู่ในอำนาจของศาลอื่น ซึ่งทำให้การดำเนินคดีในอีกคดีหนึ่งเป็นไปด้วยความล่าช้าและกระทบถึงสิทธิของผู้ต้องขังในการได้รับสิทธิต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข

¹⁸ หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 011.25/3828 ลงวันที่ 12 ตุลาคม 2553 เรื่อง กำชับการปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดตัวผู้ต้องหา.

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมตัว

การศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมตัวในครั้งนี้ จะได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ¹⁹ แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหาอันประกอบไปด้วย การคุ้มครองผู้ต้องหาตามกฎหมายแห่งสหประชาชาติ การคุ้มครองผู้ต้องหาตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน การคุ้มครองผู้ต้องหาตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และการคุ้มครองผู้ต้องหาตามหลักการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก แนวคิดเกี่ยวกับหลักความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมายโดยมีรายละเอียดของการศึกษาดังต่อไปนี้

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ

เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แยกการดำเนินคดีอาญาออกเป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ ๆ กล่าวคือ “ขั้นตอนก่อนฟ้อง (Pre-trial)” และ “ขั้นตอนหลังฟ้อง(Trial)” และได้ยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาให้เป็นประธานในคดี เพื่อให้มีสิทธิต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่²⁰

การจับ ควบคุมหรือขังผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาจึงนับว่าเป็นมาตรการบังคับทางกฎหมายที่มีความสำคัญและมีลักษณะพื้นฐานเช่นเดียวกับมาตรการบังคับทางอาญาอื่น ๆ ซึ่งโดยหลักการแล้ว การจับ ควบคุมหรือขัง เป็นกระบวนการในการเอาตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ในอำนาจรัฐ การกระทำดังกล่าว จะต้องพิจารณาถึงเหตุแห่งความจำเป็นในแง่ที่ว่า หากไม่เอาตัวผู้นั้นไว้ในระหว่างการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานหรือการพิจารณาของศาลแล้ว การดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานหรือการพิจารณาคดีของศาลจะไม่อาจกระทำได้เลย แต่เนื่องจากเหตุที่จะออกหมายจับกับเหตุที่จะควบคุมหรือขังได้นั้นเป็นเหตุเดียวกันคือ เหตุเกรงว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน เหตุแห่งความจำเป็นทั้งสองประการดังกล่าวถือเป็นปรัชญาพื้นฐานเบื้องต้น ที่ก่อให้เกิดจุดมุ่งหมายของการจับ²¹ ดังนี้

1) เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย

ในการดำเนินคดีอาญากับผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา รัฐอาจมีความจำเป็นต้องใช้มาตรการบังคับทางกฎหมาย โดยการจับ ควบคุมหรือขังผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาในคดีไว้ก่อน ทั้งนี้

¹⁹ คณิต ฒ นคร. (2562). *เมื่อกระบวนการยุติธรรมถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://prachatai.com/journal/2013/12/50309>. [2562, 14 กรกฎาคม].

²⁰ คณิต ฒ นคร. (2561). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 45.

²¹ คณิต ฒ นคร. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 338.

เพื่อเป็นการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา เพราะหากไม่มีการสอบปากคำแล้ว การฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาต่อศาลต่อไปก็ย่อมไม่อาจกระทำได้ตามมาตรา 120 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²² ของไทย ที่บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน ”

ความจำเป็นประการนี้จึงเป็นการมุ่งความสำคัญไปที่การสอบสวนในคดีอาญา เจ้าพนักงานผู้สอบสวนจะต้องพิจารณาว่า หากไม่มีการควบคุมหรือขังผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญานั้นแล้ว การสอบสวนจะดำเนินไปได้หรือไม่ การควบคุมหรือขังจึงมิใช่จะกระทำได้ทุกกรณีแต่สามารถกระทำได้เฉพาะกรณีที่จำเป็นและในขอบเขตจำกัดเพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย ซึ่งเนื้อหาสำคัญของหลักนี้อยู่ที่การสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาในคดีเพื่อให้เป็นไปตาม “หลักฟังความทุกฝ่าย”²³

2) เพื่อเป็นหลักประกันการมีตัวของผู้ต้องหาเพื่อฟ้องศาล

การที่พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลนั้น ถ้าตัวผู้ต้องหาไม่อยู่ในอำนาจศาล พนักงานอัยการจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาลในวันฟ้อง แม้จะเป็นชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็ตาม กรณีจึงอาจมีความจำเป็นจะต้องจับ ควบคุมหรือขังผู้ต้องหาไว้เพื่อป้องกันมิให้หลบหนี มิฉะนั้นแล้วพนักงานอัยการจะฟ้องคดีไม่ได้เพราะไม่มีตัวผู้ต้องหาอยู่ในอำนาจรัฐ และสำหรับกรณีที่มีการฟ้องคดีต่อศาลและผู้ถูกกล่าวหาตกเป็นจำเลยในคดีนั้นแล้ว กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาวางหลักไว้ว่า การพิจารณาและการสืบพยานในศาลให้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ดังนั้น หากจำเลยไม่มาการพิจารณาจะดำเนินต่อไปไม่ได้ การจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้จึงมีความจำเป็นตามเหตุผลข้างต้น ดังนั้น การที่จะต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมการฟ้องศาลก็ดี หรือการพิจารณาและสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลยก็ดี เหล่านี้คือความจำเป็นของการมีตัวของผู้ต้องหาในการดำเนินคดีอาญาของรัฐนั่นเอง

3) เพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหาไปกระทำความผิดซ้ำอีก

การที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิด ถ้าหากพฤติการณ์และสิ่งแวดล้อมประกอบกับความผิดที่ถูกกล่าวหาเป็นที่น่าสงสัยโดยเหตุอันสมควรว่า ผู้ถูกกล่าวหา นั้นมีจิตใจที่ชั่วร้าย และเป็นอันตรายต่อสังคม การจับ ควบคุมหรือขังในระหว่างการดำเนินคดีก็เป็น การตัดโอกาสมิให้ผู้ถูกกล่าวหาหนีออกไปกระทำความผิดอีก อย่างไรก็ตาม การจับ ควบคุมหรือขังในระหว่างคดีเป็นเรื่องของข้อยกเว้น โดยหลักแล้วเจ้าพนักงานหรือศาลต้องไม่ควบคุมตัวบุคคลให้ เขาถูกจำกัดเสรีภาพ เจ้าพนักงานจะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก็เฉพาะในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อการ

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 120.

²³ คณิต ณ นคร. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 21. หน้า 193.

ดำเนินคดีเท่านั้น เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล ดังนั้น หากเจ้าพนักงานเชื่อว่าผู้ต้องหาเมื่อถูกปล่อยตัวไปจะไม่ไปกระทำความผิดอีก เจ้าพนักงานก็ต้องปล่อยตัวไปด้วยเหตุผลข้างต้น

4) เพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหาไปทำลายพยานหลักฐานหรือข่มขู่พยาน

การที่จะให้ผู้ถูกกล่าวหาเป็นอิสระในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาคดี อาจทำให้บุคคลนั้นออกไปข่มขู่พยานหรือไปทำลายพยานหลักฐาน โดยเฉพาะหากผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ที่มีอิทธิพลด้วยแล้ว อาจจะกระทำการบางอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อทำให้เสียหายแก่รูปคดีได้หรืออาจจะทำให้ผู้ที่จะมาเป็นพยานเกรงกลัว อาจไม่กล้าให้การเป็นพยาน ซึ่งจะทำให้คดีของรัฐเสียหายได้

5) เพื่อป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องหา²⁴

ความจำเป็นในเรื่องการจับ ควบคุมหรือขังอีกประการหนึ่งก็คือ ป้องกันมิให้ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีจากการดำเนินคดีและการลงโทษ ซึ่งหากบุคคลนั้นได้กระทำความผิดจริงและโทษทัณฑ์ที่จะได้รับนั้นร้ายแรง ผู้ถูกกล่าวหาอาจเกรงกลัวและหลบหนีไป ฉะนั้น ถ้าหากข้อเท็จจริงปรากฏชัดเจนว่า ไม่สามารถปล่อยตัวได้ ก็ไม่ควรจะปล่อยตัวไปจากการควบคุมหรือขัง ประกอบกับหลักของกฎหมายอาญายังยอมรับให้มีอายุความการลงโทษ ทำให้มีทางเลือกอีกทางหนึ่งที่ผู้ถูกกล่าวหาจะเลือกเอาการหลบหนีเป็นระยะเวลายาวนานจนพ้นอายุความลงโทษที่จะต้องถูกลงโทษในความผิดนั้นเสีย และถ้าหากความสามารถของรัฐในการติดตามตัวผู้กระทำความผิดไม่มีประสิทธิภาพ ก็ยิ่งทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเชื่อมั่นว่าเมื่อตนหลบหนีไปได้แล้วก็จะไม่ถูกลงโทษอีก

อย่างไรก็ตาม ความจำเป็นเพื่อให้ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหามาดำเนินคดีและรับโทษตามคำพิพากษานั้น อาจเป็นเพียงความจำเป็นในลำดับรอง เพราะกรณีอาจไม่มีการบังคับโทษในคดีนั้นเลยก็เป็นได้ แม้ศาลจะพิพากษาว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง เป็นต้นว่าศาลพิพากษาให้รอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษจำเลยไว้

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหา

สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพของบุคคลเป็นเรื่องความชอบธรรมที่พึงมีในสังคม เป็นสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ที่มีเท่าเทียมกันในแง่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเพื่อการดำรงชีวิต²⁵ แม้ว่าบุคคลนั้นจะตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหาในคดีอาญาก็ตาม ในประเทศเสรีประชาธิปไตยส่วนใหญ่ถือว่า การให้ความคุ้มครองในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่

²⁴ คณิต ฒ นคร. อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 21. หน้า 46

²⁵ วันชัย โตความรู้. (2559). *สิทธิมนุษยชนสิทธิพื้นฐานของประชาชนเมื่อถูกกล่าวหาในคดีอาญา*. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรหลักนิเทศกรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 4 วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. หน้า 1.

รัฐจักต้องดำเนินการให้สิ่งเหล่านี้แก่ประชาชน (โดยเสมอกัน) และคุ้มครองสิ่งเหล่านี้แก่ประชาชน
 อย่างไรก็ดี ในการศึกษาเรื่อง “สิทธิเสรีภาพ” โดยเฉพาะการศึกษาเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ
 ผู้ต้องหาหรือบุคคลผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญานั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบความหมาย
 ของสิทธิเสรีภาพของบุคคลว่า “สิทธิ (Rights)” และ “เสรีภาพ (Liberty)” นั้น มีความหมายว่าอย่างไร
 เนื่องจาก คำว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” เป็นคำที่มีความผูกพันซึ่งกันและกัน จนไม่อาจที่จะแยก
 กล่าวถึงคำใดคำหนึ่งไว้โดยเฉพาะได้

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย²⁶ ได้กล่าวถึงสิทธิเสรีภาพไว้ความว่า ความหมายของ
 คำว่า “สิทธิ” มีความเห็นสองความเห็น คือ ความเห็นแรกเห็นว่า “สิทธิ” หมายถึง “อำนาจที่
 กฎหมายให้แก่บุคคลในอันที่จะมีเจตจำนง (Willensmacht)” เช่น ในกรณีที่บุคคลใดมีกรรมสิทธิ์
 ในเนื้อทรัพย์ บุคคลนั้นย่อมมีอำนาจที่จะมีเจตจำนงที่จะครอบครองที่จะใช้สอย หรือที่จะจำหน่าย
 ทรัพย์นั้น โดยเขาจะใช้อำนาจนั้นหรือไม่ ก็ได้ หรือจะใช้อำนาจดังกล่าวแต่เพียงบางประการก็ได้
 แล้วแต่เจตจำนง (Will) ของเขา ความเห็นแรกนี้จะเห็นได้ว่า ความสำคัญอยู่ที่ “อำนาจ” (Macht) ที่
 กฎหมายให้แก่บุคคล ส่วนความเห็นที่สองเห็นว่า “สิทธิ” คือ “ประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองให้”
 ความเห็นนี้นักกฎหมายเยอรมันเป็นผู้คิดขึ้น (Jhering) ผู้ที่มีความเห็นในประการที่สองนี้
 จึงเน้นหนักไปที่ “วัตถุประสงค์ (Zweck)” ของสิทธิกล่าวคือ การที่กฎหมายให้อำนาจแก่บุคคลที่จะ
 มีเจตจำนง (Willensmacht) ก็เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งบุคคลมุ่งประสงค์ ฉะนั้นจึงควรจะ
 ถือว่า “สิทธิ” เป็น “ประโยชน์” ที่กฎหมายคุ้มครองมากกว่าที่จะเป็น “อำนาจ” ส่วนบุคคลที่
 ไม่เห็นด้วยกับความเห็นที่ 2 นี้ เห็นว่า การที่จะถือว่า “สิทธิ” เป็นประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองให้นั้น
 แคลบไปเพราะมี “สิทธิ” เป็นจำนวนมากที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เจ้าของสิทธินั้น ๆ ศาสตราจารย์
 ดร.หยุด แสงอุทัย ได้แสดงความเห็นทั้งสองความคิดเห็นว่า เป็นการมองในเรื่องสิทธิไปคนละแง่
 โดยความเห็นแรกมองไปในแง่เนื้อหา (Inhalt) ส่วนความเห็นแรกมองไปในแง่จุดประสงค์ของสิทธิ
 (weck) แต่ควรจะอธิบายความหมายของคำว่า “สิทธิ” ว่าได้แก่ “ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและ
 คุ้มครองให้”

สำหรับ “เสรีภาพ” นั้น ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย²⁷ ได้เปรียบเทียบกับ “สิทธิ”
 ว่าเป็นสิ่งที่คล้ายคลึงกัน และยังได้กล่าวอีกว่า “เสรีภาพ (Liberty) ตามคำราชากรมศาสตร์ของอังกฤษ
 ได้แยก “เสรีภาพ” ออกจาก “สิทธิ” ซึ่งตามกฎหมายภาคพื้นยุโรปไม่ได้แยกเสรีภาพออกไปต่างหาก
 โดยจัดเข้าอยู่ในจำพวกสิทธิตามกฎหมายมหาชน แต่ตามกฎหมายอังกฤษ เสรีภาพอาจเป็นเรื่อง
 กฎหมายเอกชนก็ได้ แซลมอนด์ (Salmond) ได้ให้ความหมายของคำว่า “เสรีภาพ” ไว้ว่า เป็นประโยชน์

²⁶ หยุด แสงอุทัย. (2560). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 205.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 210-211.

ซึ่งบุคคลได้มาโดยปราศจากหน้าที่ในทางกฎหมายใด ๆ ต่อตนเอง²⁸ กล่าวคือ เป็นสิ่ง ที่บุคคลอาจกระทำได้โดยจะไม่ถูกป้องกันขัดขวางโดยกฎหมายเป็นประโยชน์ที่บุคคลจะกระทำการใด ๆ ได้ตามชอบใจ...”

ส่วนคำว่า “สิทธิมนุษยชน (Human Rights)” ได้รับการยอมรับมานานโดยเข้ามาแทนที่สิ่งเดิมที่เรียกว่า “สิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights)” คือสิทธิตามธรรมชาติเป็นสิทธิที่กำเนิดมาพร้อมกับมนุษย์สิทธิตามธรรมชาติ ตามทฤษฎีของล๊อค หมายถึง สิทธิอันชอบธรรมที่มนุษย์ทุกคนจะพึงมีคือสิทธิในตัวเองสิทธิในทรัพย์สินและสิทธิเสรีภาพของตนเองสิ่งที่ล๊อคนำมาเป็นหลักฐานสนับสนุนทฤษฎีนี้คือสถานะตามธรรมชาติ²⁹ และเนื่องด้วยมีวิกฤตการณ์เกิดขึ้นหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นลัทธินาซี (Nazism) ฟาสซิส (Facism) การเกิดสงคราม และลัทธิชาตินิยม ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงไปสู่แนวคิดในเรื่อง สิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ยังมีความเชื่อที่ว่ามนุษย์ควรมีความเท่าเทียมกัน (Equality among men) หลังสงครามโลกครั้งที่สองจึงมีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ (United Nations) โดยประเทศที่ร่วมกันก่อตั้งและเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้ร่วมกันร่าง “กฎบัตรสหประชาชาติ” ขึ้นเพื่อใช้เป็นข้อบังคับ และเป็นแนวทางการดำเนินการของสหประชาชาติ นอกจากนี้ได้มีการร่าง “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” ขึ้นมาบังคับใช้ โดยในส่วนของ การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา มีดังนี้

2.2.2.1 การคุ้มครองผู้ต้องหาตามกฎหมายแห่งสหประชาชาติ

“กฎบัตรสหประชาชาติ” ถือกำเนิดและมีการลงนามรับรองกฎบัตร เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1943 นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการยอมรับสิทธิมนุษยชนในระดับโลก ดังที่ปรากฏในคำปรารภโดยมีสาระบางตอนความว่า “เราในฐานะประชาชนของสหประชาชาติมีเจตจำนงแน่วแน่ที่จะยืนยันความศรัทธาในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในศักดิ์ศรี และคุณค่าของมนุษย์...” โดยชี้แจงไว้ด้วยหลักการสำคัญ เช่น หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination Principles) เป็นหลักการที่ประกาศครั้งแรกในกฎบัตรสหประชาชาติซึ่งกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยไม่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลทางด้านเผ่าพันธุ์ เพศ ภาษา และศาสนา โดยมีสาระสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก การห้ามปฏิบัติที่แตกต่าง ดังนั้น หากการดำเนินการใด ๆ

²⁸ หยุด แสงอุทัย. (2535). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพฯ: ปรกาศพริค. หน้า 224. อ้างถึงใน นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2562). *รายงานผลการศึกษารวบรวม เรื่อง การให้สิทธิประชาชนฟ้องศาลรัฐธรรมนูญ กรณีการละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญ (ตอนที่ 1)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.pub-law.net>. [2562, 16 มีนาคม].

²⁹ สรวิชัย วงษ์สะอาด. (2557). *แนวความคิดเรื่องสิทธิในทฤษฎีของจอห์น ล๊อค*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/566107>. [2562, 17 มีนาคม].

ของรัฐเป็นการกระทำเพื่อให้สิทธิหรือลดทอนสิทธิหรือประโยชน์ของประชาชนแล้วจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน และในประการต่อมาจะต้องเป็นการกระทำในทางยืนยัน (re-affirmative action) ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่มุ่งหมายส่งเสริมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นพิเศษเพื่อให้บุคคลที่อยู่ในสถานะที่เสียเปรียบกว่าได้รับโอกาสที่จะใช้สิทธิได้เท่าเทียมกับผู้อื่น³⁰

นอกจากนั้น ยังได้มีการกำหนดมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justice) อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาไว้หลายประการ เช่น³¹

1) ประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ค.ศ. 1979 (ข้อ 1) วางหลักไว้ว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายพึงปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎหมายตลอดเวลาเพื่อบริการชุมชน และเพื่อปกป้องคุ้มครองบุคคลให้ปลอดภัยจากการกระทำที่ผิดกฎหมาย โดยจะต้องทุ่มเทการทำงานด้วยความรับผิดชอบตามมาตรฐานของวิชาชีพนั้น” และมีหมายเหตุของคำว่า “เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย” ให้รวมถึงเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายทุกประเภทไม่ว่าจะได้รับการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งที่มีอำนาจหน้าที่อย่างตำรวจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจในการจับกุม หรือคุมขังโดยกำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานดังกล่าวต้องกระทำโดยเคารพ และมุ่งคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนพิทักษ์รักษาสีทิมมนุษยชนของบุคคลทุกคน (ข้อ 2) และจะใช้กำลังบังคับได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่ง และเฉพาะกรณีเป็นการปฏิบัติหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้น ๆ (ข้อ 3) ซึ่งกรณีที่มีความจำเป็นโดยชอบตามพฤติการณ์เพื่อป้องกันอาชญากรรม หรือในการจับกุมผู้กระทำความผิด หรือผู้ต้องสงสัย โดยชอบด้วยกฎหมายและกฎหมายภายในของประเทศโดยทั่วไปจะต้องระบุนข้อจำกัดให้การใช้กำลังบังคับดังกล่าวให้อยู่ในกรอบความพอดี

2) หลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก ค.ศ. 1988³² เป็นหลักการ ที่ได้รับการรับรองโดยที่ประชุมสมัชชาทั่วไปโดยมติที่ 43/173 ลงวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 1988 โดยวางหลักเกณฑ์ในการใช้อำนาจรัฐในการจับกุมคุมขังหรือจำคุกว่าจะกระทำได้อย่างจำกัดเพียงเท่าที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติของกฎหมาย และโดยบุคคลผู้ที่กฎหมายระบุอำนาจหน้าที่นั้น

³⁰ วิชัย ศรีรัตน์. (2544). พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน. *คู่มือ*, 48. (กันยายน-ธันวาคม), หน้า 32.

³¹ จริญญา โฆษณานันท์. (2559). *สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 269.

³² เลิศศักดิ์ ต้นโต. (2548). *การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ถูกควบคุมตัวภายใต้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 62.

ไว้สำหรับการดังกล่าว (ข้อ 2) โดยการใช้อำนาจได้เพียงภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดและการใช้อำนาจหน้าที่นั้น พึงถูกตรวจสอบได้โดยองค์กรศาล หรือองค์กรอื่น (ข้อ 9) และผู้ถูกจับกุมคุมขังหรือจำคุกต้องได้รับแจ้งถึงรายละเอียดของการจับกุม คุมขัง จำคุก และเจ้าหน้าที่ต้องอธิบายให้ผู้ผู้นั้นทราบว่าผู้นั้นมีสิทธิตามกฎหมายอย่างไร และจะใช้สิทธินั้นได้อย่างไร (ข้อ 13) และผู้ถูกคุมขังในฐานะผู้ต้องสงสัย หรือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญานั้นพึงได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์และพึงได้รับการปฏิบัติเหมือนอย่างข้อสันนิษฐานนั้นด้วย โดยการจับกุมขังบุคคลระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาจะกระทำได้ต่อเมื่อเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม และต้องกระทำภายใต้เงื่อนไข และวิธีการที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น (ข้อ 36) เป็นต้น

2.2.2.2 การคุ้มครองผู้ต้องหาดตามปฏิญญาสิทธิมนุษยชน

เพื่อให้สอดคล้องกับกฎบัตรสหประชาชาติซึ่งประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยก็ได้ลงมติรับรอง เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 โดย “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) เป็นเอกสารที่ให้การรับรองคุ้มครองสิทธิที่มนุษย์พึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติรวมทั้งเสรีภาพขั้นมูลฐานสำหรับทุกคนทุกแห่งในโลก โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ผู้ต้องหาเองก็ถือเป็นบุคคลประเภทหนึ่งที่ได้รับ ความคุ้มครองเช่นกัน ดังนั้น จึงได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลไว้รวมทั้งได้วางกรอบในการจำกัดการแทรกแซงของรัฐไว้อย่างกว้าง ๆ โดยหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการคุ้มครองคือมนุษย์ทั้งหลายเกิดมาพร้อมกับ (ข้อ 1) ความมีอิสระมีศักดิ์ศรี และความเท่าเทียมกัน ดังนั้น (ข้อ 5) บุคคลใดจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติหรือลงโทษโดยวิธีการโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือหยามเกียรติมิได้ และ (ข้อ 9) ที่สำคัญบุคคลใดจะถูกจับ กักขังโดยพลการมิได้³³

หลักการดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน³⁴ แม้บุคคลนั้นจะเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญาก็ตาม การจับกุม กักขัง รวมถึงการปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาจะต้องคำนึงถึงหลักการเหล่านี้ กล่าวคือ จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด และต้องปฏิบัติต่อบุคคลเช่นนี้โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการคุ้มครองดังกล่าวยังรวมไปถึงการคุ้มครองระหว่างการพิจารณาคดี เช่น สิทธิเท่าเทียมกันที่จะได้รับการ

³³ กิตติบดี โยพูล. (2559). *เอกสารประกอบการบรรยายวิชากฎหมายสิทธิมนุษยชน*. คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น. หน้า 11.

³⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. มาตรา 27.

พิจารณาอย่างเป็นธรรม (ข้อ 10)³⁵ โดยอยู่บนข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะตัดสิน (ข้อ 11) เป็นต้น

2.2.2.3 การคุ้มครองผู้ต้องหาตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมือง และสิทธิทางการเมือง

สำหรับ “กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมือง และสิทธิทางการเมือง” ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 มีผลใช้บังคับ 30 มกราคม 2540 เป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มีเนื้อหาสาระเป็นการรับรองหลักการว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์โดยมีบทบัญญัติ รวมทั้งสิ้น 53 ข้อ ในข้อ 1-27 เป็นการรับรองสิทธิเสรีภาพ ส่วนในข้อ 28-53 เป็นวิธีการดำเนินงานเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิเสรีภาพที่รับรองไว้ได้วางหลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา โดยมีใจความสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหลายประการ เช่น

1) หลักเกณฑ์ในการกำหนดมาตรการควบคุมการใช้อำนาจของรัฐที่จะจับกุมคุมขังบุคคลจะต้องทำภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด และได้รับการตรวจสอบโดยองค์กรภายนอก ได้แก่ ศาล โดยการส่งตัวผู้ถูกจับแก่ศาลเพื่อตรวจสอบถึงเหตุที่จับทันทีที่ถูกจับและมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ตรวจสอบความชอบธรรมของการจับหรือควบคุมได้ และมีสิทธิร้องขอให้ปล่อยกรณีที่มีการควบคุมตัวโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และมีสิทธิได้รับคำคืนโทษทดแทนในกรณีการควบคุมกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งบัญญัติไว้ใน ข้อ 9³⁶

ข้อ 9.1 บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ บุคคลจะถูกลิดรอนเสรีภาพของตนมิได้ ยกเว้น โดยเหตุและโดยเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ข้อ 9.2 ในขณะที่จับกุม บุคคลใดที่ถูกจับกุมจะต้องได้รับแจ้งถึงเหตุผลในการจับกุม และจะต้องได้รับแจ้งถึงข้อหาที่ถูกจับกุมโดยพลัน

ข้อ 9.3 บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้อำนาจทางตุลาการ และจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควร หรือได้รับการปล่อยตัวไป มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี แต่ในการปล่อยตัวอาจกำหนดให้มีการ

³⁵ Amnesty Thailand. (2562). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.amnesty.or.th/our-work/hre/udhr/>. [2562, 14 กรกฎาคม].

³⁶ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR). ข้อ 9.

ประกันว่าจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดี ในขั้นตอนอื่นของกระบวนการพิจารณา และจะมาปรากฏตัวเพื่อการบังคับตามคำพิพากษา เมื่อถึงวาระนั้น

ข้อ 9.4 บุคคลใดที่ถูกกีดกันเสรีภาพโดยการจับกุมหรือการควบคุม มีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ตัดสินโดยไม่ชักช้าถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมผู้นั้น และหากการควบคุมไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ให้ศาลมีคำสั่งปล่อยตัวไป

ข้อ 9.5 บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือถูกควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับคำสินไหมทดแทน³⁷

ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “จับกุม ข่มขัง โดยพลการ” ว่าหมายถึง การจับกุม ข่มขังที่ผิดกฎหมาย และไม่ยุติธรรมตามกฎหมายสากลซึ่งสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 9

2) สิทธิได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมในระหว่างการดำเนินคดี และสิทธิที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ได้มีการรับรองสิทธิของบุคคลทุกคนที่จะได้รับการพิจารณาของศาลในคดีอาญาไว้ในข้อที่ 14 (1) บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอกันในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำผิด หรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม โดยคณะตุลาการซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายมีอำนาจ มีความเป็นอิสระ และเป็นกลาง สื่อมวลชนและสาธารณชนอาจถูกห้ามเข้าฟังการพิจารณาคดีทั้งหมดหรือบางส่วนก็ด้วยเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตยหรือเพื่อความจำเป็นเกี่ยวกับส่วนได้เสียในเรื่องชีวิตส่วนตัวของคู่กรณี หรือในสภาพการณ์พิเศษซึ่งศาลเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่ง เมื่อการพิจารณาโดยเปิดเผยนั้นอาจเป็นการเสื่อมเสียต่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่คำพิพากษาในคดีอาญา หรือ คำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยข้อพิพาทในคดีอื่นต้องเปิดเผย เว้นแต่จำเป็นเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชน หรือเป็นกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับข้อพิพาทของคู่สมรสในเรื่องการเป็นผู้ปกครองเด็ก (2) บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด (3) ในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำดังต่อไปนี้ โดยเสมอภาค (ก) สิทธิที่จะได้รับแจ้งโดยพลันซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพและเหตุแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหา ในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้ (ข) สิทธิที่จะมีเวลา และได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดี และติดต่อกับ

³⁷ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR). ข้อ 9.

ทนายความที่ตนเลือกได้ (ค) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น³⁸ (ง) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น และสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือ โดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือก สิทธิที่บุคคลได้รับแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย หากบุคคลนั้น ไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย ในกรณีใด ๆ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมบุคคลนั้นมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยปราศจากค่าตอบแทน ในกรณีที่บุคคลนั้น ไม่สามารถรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทน (จ) สิทธิที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน และขอให้เรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน (ฉ) สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากล่ามโดยไม่คิดมูลค่า หากไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้ (ช) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้เบิกความเป็นปรปักษ์ต่อตนเอง หรือให้รับสารภาพผิด (4) ในกรณีของบุคคลที่เป็นเด็กหรือเยาวชน วิธีพิจารณาความให้เป็นไปโดยคำนึงถึงอายุ และความปรารถนาที่จะส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติของบุคคลนั้น (5) บุคคลทุกคนที่ต้องคำพิพากษาลงโทษในความผิดอาญา ย่อมมีสิทธิที่จะให้คณะตุลาการระดับเหนือขึ้นไปพิจารณาทบทวนการลงโทษ และคำพิพากษาโดยเป็นไปตามกฎหมาย (6) เมื่อบุคคลใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษในความผิดอาญา และภายหลังจากนั้นมีการกลับคำพิพากษาที่ให้ลงโทษบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้นได้รับอภัยโทษ โดยเหตุที่มีข้อเท็จจริงใหม่หรือมีข้อเท็จจริงที่ได้ค้นพบใหม่อันแสดงให้เห็นว่าได้มีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่มีชอบ บุคคลที่ได้รับการชดเชยอันเนื่องมาจากการลงโทษตามผลของคำพิพากษาลงโทษ เช่นว่า ต้องได้รับการชดเชยตามกฎหมายเว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า การไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงที่ยังไม่รู้ให้ทันเวลาเป็นผลจากบุคคลนั้นทั้งหมด หรือบางส่วน (7) บุคคลย่อมไม่ถูกพิจารณาหรือลงโทษซ้ำในความผิดซึ่งบุคคลนั้นต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ หรือให้ปล่อยตัวแล้วตามกฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศ เช่น บุคคลจะได้รับการพิจารณาคดีอาญาอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมโดยเปิดเผยในศาลที่มีอำนาจอิสระและเป็นกลาง และได้รับการสันนิษฐานว่า เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำผิดตามกฎหมาย และได้รับหลักประกันขั้นต่ำอย่างเสมอภาคเต็ม เช่น สิทธิได้รับแจ้งข้อหาสิทธิในการพิจารณาต่อหน้า เป็นต้น³⁹

เนื่องจากหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในต่างประเทศ ถือเป็นหลักสากลที่ได้รับการยอมรับมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหา

³⁸ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR). ข้อ 14.

³⁹ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR). ข้อ 14.

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่า⁴⁰ การจับ การค้น การคุมขัง ซึ่งมาตรการดังกล่าวส่งผลกระทบต่อเนื้อตัวร่างกายรวมถึงทรัพย์สิน และชื่อเสียงของผู้ถูกใช้มาตรการดังกล่าวโดยตรง ดังนั้น จึงได้มีการวางหลักเกณฑ์ในการใช้มาตรการดังกล่าวให้เป็นบรรทัดฐาน เพื่อให้เกิดความสมดุล เพื่อให้การใช้อำนาจของรัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และยังเป็น การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกใช้มาตรการดังกล่าวด้วย โดยวางหลักที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกจับหลายประการ อาทิ หลักในการไม่เลือกปฏิบัติ การจับต้องไม่กระทำโดยพลการ และจะใช้กำลังได้ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนเท่านั้น นอกจากนี้ยังได้วางมาตรการในการตรวจสอบการใช้อำนาจดังกล่าวเพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้ อาทิ การให้ศาลเป็นผู้ตรวจสอบเหตุในการจับ การขังและยังได้สร้างมาตรการในการเยียวยาผู้ที่ต้องเสียหายอันเนื่องมาจากการจับกุมหรือคุมขังโดยไม่ชอบ หลักการดังกล่าวนอกจากจะได้รับการยอมรับจากประเทศในซีกโลกตะวันตก และได้แพร่กระจายและซึมซับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของไทยด้วย

2.2.2.4 การคุ้มครองผู้ต้องหาตามหลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก

ที่ประชุมสมัชชาทั่วไปได้มีมติรับรอง หลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคน ซึ่งถูกคุมขังหรือจำคุก (Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment, 1988) ตามมติที่ 43/173 เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 1988 โดยหลักการนี้มีขอบเขตเพื่อใช้คุ้มครองสิทธิของบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุกสำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับการจับนั้น ได้มีการบัญญัติไว้ดังในข้อดังต่อไปนี้⁴¹

ข้อ 11 “บุคคลจะถูกคุมขังโดยปราศจากการไต่สวนของศาลหรือองค์กรอื่นไม่ได้ศาลหรือองค์กรอื่นพึงมีอำนาจหน้าที่ในการทบทวนหรือตรวจสอบความชอบด้วยเหตุผลในการจะคุมขังผู้นั้นต่อไป”

ข้อ 32 “ผู้ที่ถูกคุมขังหรือที่ปรึกษาของผู้นั้นมีสิทธิที่จะร้องขอต่อศาลหรือองค์กรอื่นไม่ว่าเวลาใดก็ตามภายในหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้ไต่สวนว่าการคุมขังนั้นเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และเพื่อขอให้มีการปล่อยตัวโดยไม่ชักช้า หากว่าการคุมขังนั้นเป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย”

⁴⁰ ศศิริดี สะเดา. (2558). *การกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาที่ราษฎรมีอำนาจจับ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 28.

⁴¹ ชัยวัฒน์ วัฒนะ. (2551). *เหตุออกหมายจับ ศึกษากรณี เหตุความร้ายแรงในการออกหมายจับ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 21.

ข้อ 36 “การจับกุมหรือคุมขังบุคคลในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีนั้น จะกระทำได้อต่อเมื่อเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมและต้องกระทำภายใต้เงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น การออกคำสั่งจำกัดอิสรภาพของบุคคลโดยที่มีได้เป็นไปเพื่อ ป้องกันการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมหรือเพื่อรักษาความปลอดภัยหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่คุมขังนั้นแล้ว จะกระทำมิได้”

ข้อ 37 “ผู้ที่ถูกคุมขังในระหว่างการดำเนินคดีอาญานั้นจะต้องถูกนำตัวไปยังศาลหรือ องค์กรอื่นตามที่กฎหมายกำหนดในทันทีที่จะกระทำได้นับแต่เวลาที่ผู้นั้นถูกจับกุม ทั้งนี้เพื่อจะได้ มีการตรวจสอบและวินิจฉัยว่าการควบคุมตัวผู้นั้นเป็นการชอบหรือจำเป็นหรือไม่ การคุมขังบุคคลใด ในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีนั้นจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่มีหมายคุมขังที่ออกโดยชอบ ขององค์กรที่ออกคำสั่งคุมขังนั้น ผู้ที่ถูกคุมขังดังกล่าวมีสิทธิที่จะทำหนังสือระบุถึง สิ่งที่เขาได้รับการปฏิบัติในระหว่างที่ถูกคุมขังให้องค์กรที่ตรวจสอบความถูกต้องของการคุมขังดังกล่าว นั้น ได้ทราบข้อเท็จจริงด้วย”

กล่าวโดยสรุป จากแนวความคิดดังกล่าวนอกจากที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาให้ได้รับ การรับรองและคุ้มครองสิทธิอันพึงมีพึงได้โดยชอบตามกฎหมายแล้วยังกำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐ ดำเนินการให้เป็นไปตามหลักแนวความคิดต่าง ๆ ข้างต้นด้วย หากแต่ในปัจจุบันแนวทางกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องยังไม่สอดคล้องกับหลักแนวความคิดข้างต้น ดังนั้น จึงต้อง มีการแก้ไขให้สอดคล้องและนำไปสู่การปฏิบัติให้ถูกต้องและสร้างความเป็นธรรมให้แก่ ผู้ถูกคุมขัง

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับหลักความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย

แนวคิดเกี่ยวกับหลักความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย (Due Process Model)⁴² คือ รูปแบบที่ยึดกฎหมายเป็นสำคัญ และเป็นรูปแบบที่ยึดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน หรือที่เรียกว่า “ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม” ที่ถือค่านิยมในเรื่องความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการรูปแบบนี้เป็นรูปแบบของกระบวนการพิจารณาความอาญา ที่คำนึงถึงคุณค่าในการคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นหลัก และต่อต้านการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบโดย มีรูปแบบตรงกันข้าม กับแนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรม เพราะการควบคุมอาชญากรรมนั้นรัฐย่อมต้องการให้มี ประสิทธิภาพ ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้ได้ผล จึงอาจเกิดการใช้อำนาจเกินสมควร ได้เสมอ ทั้งไม่เชื่อว่าความคิดในเรื่องการควบคุมอาชญากรรมนั้นจะมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

⁴² Masterla. (2557). *ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม(Crime Control Model)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://oknation.nationtv.tv/blog/print.php?id=903808>. [2562, 20 กรกฎาคม].

โดยเฉพาะการค้นหาข้อเท็จจริงซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการหรือฝ่ายปกครองว่าจะเชื่อถือได้เพียงใด เพราะวิธปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการเป็นการดำเนินการในที่รโหฐานซึ่งอาจจะใช้วิธีการล่อลวง ชู่เจ็ญ และการสร้างพยานหลักฐานขึ้นมาใหม่ได้⁴³

กล่าวโดยสรุป หากให้ความสำคัญแก่แนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกระบวนการพิจารณาความอาญาของประเทศนั้น ก็เน้นหนักไปในทางการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของคนบริสุทธิ์มิให้ถูกล่วงละเมิด โดยไม่เป็นธรรมจากเจ้าพนักงานของรัฐ สิทธิส่วนตัวของบุคคลได้รับความคุ้มครอง กระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอนจะถูกจำกัดและถ่วงดุล การสืบสวน สอบสวนป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การรับฟังพยานหลักฐานจะต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนยิ่งกว่าความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน เป็นต้น

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับต้นทุนการบังคับใช้กฎหมายกับค่าใช้จ่ายในการเคลื่อนย้ายผู้ต้องหา

ในการบังคับใช้กฎหมายใด ๆ ก็ตาม ย่อมส่งผลกระทบต่อหน่วยงานซึ่งต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กฎหมายได้บัญญัติเอาไว้ ที่ผ่านมามีประเทศไทยยังไม่เคยมีการประเมินเกี่ยวกับต้นทุนการบังคับใช้กฎหมาย จนกระทั่งในการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77⁴⁴ ซึ่งกำหนดให้รัฐพึงมีกฎหมายเท่าที่จำเป็น และก่อนตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน ดังนั้น การบัญญัติกฎหมายใด ๆ ในปัจจุบัน จึงต้องรับฟังความคิดเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมายด้วย เนื่องจากการปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัตินั้นอาจก่อให้เกิดหน้าที่แก่องค์กรใดองค์กรหนึ่งที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายและก่อให้เกิดภาระด้านงบประมาณอันเป็นต้นทุนในการบังคับใช้กฎหมาย อาทิ กรณีการที่กฎหมายได้บัญญัติให้การฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลต้องนำตัวผู้ต้องหาไปด้วย ทำให้เกิดภาระด้านงบประมาณในการเคลื่อนย้ายผู้ต้องหาซึ่งถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำแห่งหนึ่ง แล้วจำเป็นต้องทำการเคลื่อนย้ายผู้ต้องหาไปดำเนินคดีในชั้นศาลอีกแห่งหนึ่ง ได้แก่ให้เกิดภาระด้านงบประมาณแก่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ดังปรากฏในหนังสือกรมมหาดไทยที่ 5790/2503 ดังต่อไปนี้

⁴³ ศราวุธ อ่อนน้อม. (2540). *หลักการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ มหาวชิราวุธวิทยาลัย. หน้า 26.

⁴⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. มาตรา 77.

หนังสือ กรมมหาดไทย ที่ 5790 / 2503 ลงวันที่ 18 เมษายน 2503⁴⁵ ได้ตอบข้อหารือเรื่อง ค่าใช้จ่ายในการสอบสวนและการดำเนินคดีอาญา จากนายพ่วง สุวรรณรัฐ รองอธิบดี ลงชื่อแทน อธิบดีกรมมหาดไทย ถึง ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดเว้นจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี (กรุงเทพมหานคร) โดยอ้างถึง ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ที่ 8/2502 เนื่องจากมีหลายจังหวัด หารือเกี่ยวกับเรื่องเงินค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ว่าการเคลื่อนย้ายผู้ต้องหาจากจังหวัดหนึ่งไปดำเนินคดีอีก จังหวัดหนึ่งนั้นจะให้เบิกจ่ายจากงบประมาณของกรมตำรวจหรือกรมมหาดไทย ข้อหารือดังกล่าว ประมวลได้ดังนี้ ค่าอาหารผู้ต้องหา ค่าพาหนะ ในการส่งตัวผู้ต้องหาหรือของกลางหรือสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการหรือผู้ว่าคดี ค่าพาหนะ เบี้ยเลี้ยง และค่าเช่าที่พักของผู้ต้องหาหรือจำเลย ตลอดจนเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ควบคุม ค่าใช้จ่ายในการส่งตัวจำเลยไปฟังคำแถลงการณ์ยัง ศาลอุทธรณ์หรือการส่งจำเลยไปยังศาลต่างจังหวัด และค่าใช้จ่ายในการรับและส่งตัวผู้ต้องหา อยัด กรมมหาดไทยพิจารณาแล้วเห็นว่า ค่าอาหารผู้ต้องหาเป็นค่าใช้จ่ายอันเกี่ยวกับการสอบสวน จึงต้องเบิกจากงบฯ กรมตำรวจ ตามข้อบังคับที่อ้างถึงข้อ 15 ค่าพาหนะเบี้ยเลี้ยง⁴⁶ และค่าเช่าที่พัก ในการส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือของกลางหรือสำนวนฯ เป็นค่าใช้จ่ายอันเกี่ยวกับการสอบสวน การดำเนินคดีเช่นเดียวกับข้อ 1 กล่าวคือเบิกจากงบฯกรมตำรวจ ตามข้อบังคับที่อ้างถึงข้อ 15 ตาม ข้อบังคับข้อ 9 กำหนดให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายตำรวจ จึงต้องเบิกจากงบกรมตำรวจ ส่วนข้อ 4-5 ถ้าเป็นคดีที่ ดำเนินการก่อนวันที่ 1 มกราคม 2503 ซึ่งเป็นวันเริ่มใช้ข้อบังคับข้างต้น และยังไม่เสร็จสิ้น ก็ให้ เบิกจากงบฯ กรมมหาดไทย แต่ถ้าเป็นคดีที่ดำเนินการหลังข้อบังคับนี้ใช้แล้ว ก็เบิกจากงบของ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

จากหนังสือฉบับนี้จึงเป็นผลว่า หากการ โอนย้ายนักโทษหรือผู้ต้องหาซึ่งจากเรือนจำหนึ่ง ไปยังเรือนจำอีกแห่งหนึ่งเพื่อประโยชน์ในการสอบสวน หรือพิจารณาคดีอันเป็นผลมาจากการ สอบสวนของตำรวจ และเป็นความต้องการของราชการตำรวจ ตำรวจจะต้องรับผิดชอบจัดงบประมาณ ค่าใช้จ่ายในการจัดการ นั้นหมายความว่า หน้าที่นี้ตกอยู่กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ดังนั้น สถานีตำรวจภูธรที่มีเรือนจำตั้งอยู่ และต้องปฏิบัติภารกิจในการรับตัวผู้ต้องขังจากเรือนจำในพื้นที่ ของตนเอง ไปส่งยังเรือนจำอื่น ๆ นอกพื้นที่จึงจำเป็นต้องตั้งค่าของงบประมาณไว้ใช้จ่ายเพื่อการนี้ด้วย ส่วนการขนย้ายผู้ต้องขังที่คดีเสร็จเด็ดขาดแล้ว ไม่เกี่ยวกับการสอบสวนและการดำเนินคดี

⁴⁵ หนังสือ กรมมหาดไทย ที่ 5790 / 2503 ลงวันที่ 18 เมษายน 2503 เรื่อง ตอบข้อหารือเรื่อง ค่าใช้จ่ายในการสอบสวนและการดำเนินคดีอาญา.

⁴⁶ หน้ากระดานข่าวหลัก ชมรม พงส. (2562). *หน้ากระดานข่าวหลัก ชมรม พงส. ระเบียบการโอนตัวผู้ต้องขัง*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.sobsuan.com/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=65986>. [2562, 10 สิงหาคม].

เป็นภารกิจของกรมราชทัณฑ์ซึ่งอาจร้องขอคำสั่งตำรวจสนับสนุนได้โดยใช้เงินงบประมาณของกรมราชทัณฑ์เอง เช่น การย้ายนักโทษจากเรือนจำในกรุงเทพฯ ไปขังที่เรือนจำในต่างจังหวัด เช่น ย้ายจากเรือนจำกลาง กรุงเทพฯ ไปขังที่ทัณฑสถานวัยหนุ่ม จังหวัดปทุมธานี ย้ายนักโทษหญิงจากส่วนกลางไปขังที่ทัณฑสถานหญิงจังหวัดปทุมธานี ฯลฯ เป็นต้น ตัวอย่างเช่น นักโทษโทษชาย ก. ต้องโทษจำคุกที่เรือนจำจังหวัดนครปฐม แต่ยังมีคดีค้างอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่โดย พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครเชียงใหม่ มีหนังสือขอให้โอนตัวไปขังที่เรือนจำจังหวัดเชียงใหม่เพื่อการฟ้องคดีอีกคดีหนึ่ง เวลาโอนตัว เรือนจำจังหวัดนครปฐมจะมีหนังสือมาถึง สถานีตำรวจนครเชียงใหม่ให้จัดตำรวจไปปรับตัวนักโทษ ก. จากเรือนจำจังหวัดนครปฐม เดินทางไปขังไว้ที่เรือนจำจังหวัดเชียงใหม่ และหากต้องใช้กำลังของเรือนจำไปด้วยเพื่อประโยชน์ในการควบคุมและเรือนจำมีกำลังพอจะสนับสนุนได้เขาก็จะสนับสนุนให้ได้ แต่งบประมาณใช้จ่ายค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าพาหนะต้องเบิกจากงบของตำรวจ⁴⁷

ต่อมา เพื่อเป็นการลดภาระด้านงบประมาณและลดความยุ่งยากเกี่ยวกับการฟ้องคดีผู้ต้องหาต่อศาล จึงได้มีการแก้ไขกฎหมายโดยกำหนดให้ พนักงานอัยการในเขตอำนาจของศาลที่ผู้ต้องหาถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำมีอำนาจรับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีและยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้ โดยกำหนดให้เรือนจำที่ผู้ต้องหาถูกจำคุกอยู่ถือเป็นภูมิลำเนาของผู้ต้องหา

การบัญญัติกฎหมายดังกล่าว นอกจากเป็นการลดความเสี่ยงต่อการบุกชิงตัวผู้ต้องหา ลดความเสี่ยงที่ผู้ต้องหาจะหลบหนีแล้ว ยังส่งผลทำให้ภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตามกฎหมายลดลง และทำให้กระบวนการยุติธรรมเป็นไปโดยรวดเร็วและเป็นธรรมต่อผู้ต้องหามากยิ่งขึ้นอีกด้วย

อนึ่ง เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารได้พัฒนาขึ้นมาก ทำให้ประชาชนทั่วไปสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้นในราคาต้นทุนที่ถูกลง ดังนั้นจึงมีแนวคิดการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อลดต้นทุนในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมด้วย โดยปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกได้นำเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามาใช้ในทุกระดับของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งสามารถช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมลง มีประสิทธิภาพในการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญการช่วยลดความเสี่ยงจากกรณีผู้ต้องหาหลบหนีระหว่างการเคลื่อนย้ายผู้ต้องหาจากเรือนจำหนึ่งในชั้นศาลในเขตอำนาจของศาลอื่น เช่น

⁴⁷ หน้ากระดานข่าวหลัก ชมรม พงศ. (2562). *ระเบียบการโอนตัวผู้ต้องขัง*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.sobsuan.com/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=65986>. [2562, 10 สิงหาคม].

กรณีนักโทษหลบหนีออกจากศาลจังหวัดลำปาง จำนวน 3 คน⁴⁸ โดยเจ้าหน้าที่สามารถควบคุมไว้ได้ 2 คน หลบหนีไปได้ 1 คน ในสภาพใส่โซ่ตรวน แต่งกายชุดนักโทษ หรือกรณีเหตุเกิดจังหวัดเชียงใหม่ ผู้ต้องหา 3 คน สะเดาะกุญแจมือหลบหนีขณะนำตัวขึ้นศาลสามผู้ต้องหาหลบหนี การควบคุมขณะนำตัวฝากขังศาลจังหวัดเชียงใหม่ ออกจากห้องควบคุม สภ.ช้างเผือก อ.เมืองเชียงใหม่ ไปสอบสวนพร้อมแจ้งข้อหาร่วมกันหลบหนีการควบคุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ดำเนินคดีเพิ่มอีกหนึ่งข้อหา ส.ต.อรุณฯ เปิดเผยกับผู้สื่อข่าวว่า ไม่ได้เตรียมการหลบหนีมาล่วงหน้า แต่เป็นเพราะเพื่อนผู้ต้องหาสะเดาะกุญแจมือให้ขณะอยู่บนรถ ที่เลือกหนีแทนขึ้นศาลก็เพราะไม่เคยถูกจับกุมมาก่อน กลัวว่าอยู่ในคุกจะลำบาก หลังจากวิ่งหลบหนีออกมาจากศาล ได้นั่งจักรยานยนต์รับจ้างไปเอารถจักรยานยนต์ของครูจ๊กที่จอดไว้บริเวณหลังเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ ซึ่หลบหนีไปอย่างไม่มีจุดหมาย จนถูกตำรวจตามจับได้ใกล้กับท่าหาร ป.พัน 7 ในช่วงเย็นวันเดียวกัน⁴⁹ เป็นต้น

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนการยุติธรรม

ในสมัยก่อนคนทั่วไปในสังคมไทย มีความรู้สึกในแง่ลบต่อระบบขั้นตอนวิธีดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมไทย ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานของตำรวจ อัยการ ศาลและราชทัณฑ์⁵⁰ โดยเห็นว่า เมื่อมีคดีความเกิดขึ้น ขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมนับตั้งแต่ขั้นตอนการจับกุม การสอบสวน หรือการพิจารณาคดีในชั้นศาล ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะผู้เสียหาย พยาน หรือผู้ต้องหา เป็นเรื่องที่ยุ่งยากมีขั้นตอนมาก ใช้เวลานานหลายปีจึงจะเสร็จสิ้นคดี เสียเวลาการประกอบอาชีพ ขาดความน่าเชื่อถือเพราะคำให้การต่าง ๆ ที่จำพนักงานเป็นผู้ทำนั้น ใช้การพิมพ์บรรยาย สาเหตุมาจากระเบียบ กฎหมายและวิธีการที่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลใช้ปฏิบัติเป็นระบบเก่าที่ล้าสมัย ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกยุคใหม่ซึ่งเป็นยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization)

โลกยุคการสื่อสารไร้พรมแดนหรือโลกยุคดิจิทัลหรือที่เรียกกันว่า การสื่อสารในยุค 3G (Third Generation) นั้น เป็นเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นอุปกรณ์ที่ผสมผสาน การนำเสนอข้อมูล และเทคโนโลยีในปัจจุบันเข้าด้วยกัน เช่น โทรศัพท์มือถือ กล้องถ่ายรูป และอินเทอร์เน็ต สามารถรับส่ง

⁴⁸ สำนักข่าวช่องวัน. (2562). *จับแล้ว! นักโทษยาเสพติด วิ่งหนีโซ่ตรวน หลบในวัดห่างไป 5 กม.* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.one31.net/news/detail/9649>. [2562, 10 สิงหาคม].

⁴⁹ สำนักข่าวเอ็มไทย. (2562). *เปิดใจ 3 ผู้ต้องหาสะเดาะกุญแจหนีศาล อ้างไม่ยอมติดคุก.* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://news.mthai.com/general-news/641673.html>. [2562, 10 สิงหาคม].

⁵⁰ โชคชัย วงษ์ธานี. (2549). *บทความ: ควรปฏิรูปเฉพาะ "ตำรวจ" หรือทั้ง "กระบวนการยุติธรรม.* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://prachatai.com/journal/2006/12/10793>. [2562, 09.กรกฎาคม].

ข้อมูลในความเร็วสูง ทำให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปได้ อย่างรวดเร็ว และมีรูปแบบใหม่ๆ มากขึ้น ประกอบกับอุปกรณ์สื่อสารไร้สายในระบบ 3G สามารถให้บริการระบบเสียงและแอปพลิเคชันรูปแบบใหม่ เช่น บริการส่งแฟกซ์, โทรศัพท์ต่างประเทศ, รับ-ส่งข้อความที่มีขนาดใหญ่, ประชุมทางไกลผ่านหน้าจออุปกรณ์สื่อสาร, ดาวน์โหลดเพลง, ชมภาพยนตร์แบบสั้น ๆ เป็นต้น

ด้วยเทคโนโลยีการสอบสวนในขั้นตอนของตำรวจ การพิจารณาคดีในชั้นศาลที่ถูกต้องรวดเร็ว และเป็นธรรม มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรม เป็นกรอบในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม อันประกอบด้วย เจ้าพนักงานตำรวจโดยเฉพาะพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาลและราชทัณฑ์ แต่กฎหมายวิธีสบัญญัติ ที่เจ้าพนักงานได้ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอันเป็นกฎหมายที่ใช้กันมายาวนาน ทำให้ไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกยุคใหม่ที่เป็นยุคโลกาภิวัตน์ หรือโลกยุคการสื่อสารไร้พรมแดน โลกดิจิทัล และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้การสอบสวน การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างล่าช้า ไม่ต่อเนื่องและขาดความน่าเชื่อถือ ไม่เป็นธรรม ดังนั้น การนำเทคโนโลยี(Technology) ตามความหมายค่อนข้างกว้างโดยทั่วไปหมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์พัฒนาขึ้น เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องจักร วัสดุ หรือ แม้กระทั่งที่ไม่ได้เป็นสิ่งของที่จับต้องได้ เช่น กระบวนการต่าง ๆ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronics) มาใช้ในงานของตำรวจและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เช่น การบันทึกวิดีโอที่ปรากฏภาพและเสียงผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือพยานในคดี รวมถึงถ่ายภาพการตรวจสถานที่เกิดเหตุ สภาพแวดล้อมและพยานหลักฐานต่าง ๆ เช่น สภาพศพ บาดแผลหรือทรัพย์สินของกลางของพนักงานสอบสวน แทนการพิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์ดีด

นอกจากนี้ การรวบรวมพยานพยานหลักฐานผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ปรากฏทั้งภาพและเสียง เช่น การตรวจสอบประวัติบุคคลการต้องโทษจากเลขประจำตัว 13 หลักจากกรมการปกครองที่อาจเก็บลายพิมพ์นิ้วมือไว้ทุกคนที่ทำบัตรประชาชนหรือจากลายพิมพ์นิ้วมือผ่านระบบออนไลน์จากกองทะเบียนประวัติอาชญากร การตรวจสอบหมายจับจากระบบอิเล็กทรอนิกส์ การตรวจสอบรถที่หายและตรวจยึดได้จากสถานีตำรวจต่าง ๆ ทั่วประเทศ¹ การรับแจ้งเอกสารหายผ่านระบบคอมพิวเตอร์ การชำระเงินค่าปรับผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ การสืบสวนหาพยานหลักฐานโดยใช้ภาพถ่ายวิดีโอก่อนจับกุม การฝากขังผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) แทนการนำตัวผู้ต้องหาไปยังที่ทำการของศาล หรือจากเรือนจำ การพิจารณาคดีโดยใช้ภาพและเสียง

¹ หน้ากระดานข่าวหลัก. (2554). *สัมมนาปัญหาในการบริหารงานตำรวจ และการปฏิบัติงานของตำรวจ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.sobsuan.com/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=110903>. [2562, 20 กรกฎาคม].

ในชั้นสอบสวนแทนการเบิกความใหม่ซึ่งซ้ำซ้อนเสียเวลา การพิจารณาในคดีอัตราโทษเล็กน้อย ในอำนาจศาลแขวงที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ ซึ่งหากนำเทคโนโลยีและสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ ตามข้างต้น จะทำลดขั้นตอนการปฏิบัติ มีความรวดเร็ว ใช้ระยะเวลาอันสั้นในการดำเนินคดี พยานหลักฐานมั่นคงแน่นอน เชื่อถือได้ สร้างความพึงพอใจให้ผู้เสียหาย พยาน และผู้ต้องหา ญาติ และผู้คนในสังคมทั่วไป ทำให้เกิดเชื่อมั่น ศรัทธา ยอมรับในระบบกระบวนการยุติธรรมไทย นำมาซึ่งความสงบสุขของสังคมในที่สุด

2.5.1 การนำเทคโนโลยีและสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทยก่อนปี

พ.ศ. 2540

กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยเริ่มมีการใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามหลักสากลทั่วไปตั้งแต่ปีพ.ศ. 2477 มาจนถึงปัจจุบัน⁵² แต่ช่วงแรกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2540 มาตรา 12 กล่าวไว้ว่า เอกสารซึ่งศาลหรือเจ้าพนักงานเป็นผู้ทำคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ คำให้การจำเลยหรือคำร้องซึ่งยื่นต่อเจ้าพนักงานหรือศาล จักต้องเขียนด้วย น้ำหมึก หรือพิมพ์ดีดหรือพิมพ์ ถ้ามีผิดที่ใดห้ามมิให้ลบออก ให้เพียงแต่ขีดฆ่าคำผิดนั้นแล้ว เขียนใหม่ ผู้พิพากษา เจ้าพนักงาน หรือบุคคลผู้แก้ไขเช่นนั้นต้องลงนามยอมรับรองไว้ที่ข้างกระดาษ ถ้อยคำตกเติมในเอกสารดังบรรยายในมาตรานี้ต้องลงนามย่อของผู้พิพากษา เจ้าพนักงานหรือบุคคลผู้ซึ่งตกเติมนั้นกำกับไว้

กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยเริ่มมีการใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามหลักสากลทั่วไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 มาจนถึงปัจจุบัน แต่ช่วงแรกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 ก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2540 ไม่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมนั้น หมายความว่า กระบวนการยุติธรรมประเทศไทยเริ่มใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามหลักสากลทั่วไป ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 มาจนถึงปัจจุบันแต่ช่วงแรกจะกล่าวถึงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 - 2540 มีบัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 ตราไว้สมัยนายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี

“มาตรา 12 เอกสารซึ่งศาลหรือเจ้าพนักงานเป็นผู้ทำคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ คำให้การจำเลยหรือคำร้องซึ่งยื่นต่อเจ้าพนักงานหรือศาล จักต้องเขียนด้วยน้ำหมึกหรือพิมพ์ดีด หรือพิมพ์ ถ้ามีผิดที่ใดห้ามมิให้ลบออก ให้เพียงแต่ขีดฆ่าคำผิดนั้นแล้วเขียนใหม่ ผู้พิพากษา เจ้าพนักงานหรือ

⁵² หน้ากระดานข่าวหลัก กฎหมายอื่นๆ. (2562). *สัมมนาปัญหาในการบริหารงานตำรวจ และการปฏิบัติงานของตำรวจ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.sobsuan.com/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=110903>. [2562, 12 สิงหาคม].

บุคคลผู้แก้ไขเช่นนั้นต้องลงนามยอมรับรองไว้ที่ข้างกระดาษ ถ้อยคำตกเติมในเอกสารดังบรรยาย ในมาตรานี้ต้องลงนามของผู้พิพากษา เจ้าพนักงานหรือบุคคลผู้ซึ่งตกเติมนั้นกำกับไว้”

เห็นได้ว่า การบัญญัติให้พนักงาน และศาล ทำคำร้องทุกข์ ทำให้การจำเลยหรือผู้ต้องหา พยาน จะต้องเขียนด้วยหมึก หมายถึงเขียนสอบสวนและด้วยปากที่ใช้หมึก หรือพิมพ์ติดด้วยเครื่อง พิมพ์ติดหรือพิมพ์ทำให้การสอบสวนในยุคแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 ที่ยังไม่มีเครื่องพิมพ์ติด เจ้าหน้าที่ ตำรวจที่เป็นพนักงานสอบสวนจะต้องเขียนคำให้การผู้เสียหาย พยาน ผู้ต้องหาและทำสำนวน ด้วยการเขียนด้วยมือโดยใช้น้ำหมึก ทำให้การสอบสวนล่าช้ามาก เสียเวลา ขาดความรอบคอบ เมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาในชั้นศาล ก็ต้องบันทึกคำให้การของผู้เสียหาย พยานและจำเลยด้วยมือเป็น น้ำหมึกเช่นกัน กวาคดีจะพิจารณาเสร็จสิ้นก็ต้องใช้เวลาเนิ่นนาน โดยสาเหตุความล่าช้าใน กระบวนการสอบสวนและพิจารณาคดีในศาลก็เนื่องมาจากในขณะนั้นยังไม่มีและยังไม่ได้ใช้ เทคโนโลยีมาช่วยในกระบวนการยุติธรรมนั่นเอง

2.5.2 การนำเทคโนโลยีและสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทยตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2540 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ภายใต้รัฐธรรมนูญนี้ มาตรา 241 บัญญัติไว้ว่า ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการ สอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ส่วนที่ 4 ว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40 (4) ได้บัญญัติไว้ว่า ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณีผู้มีส่วนได้เสียหรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับ การปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการ สอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

เห็นได้ว่า หลังจากประกาศใช้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองในด้านการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม ให้รวดเร็ว ต่อเนื่องเป็นธรรมแล้ว จึงได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 ในช่วง ปี พ.ศ. 2542-2551⁵³ เพื่อนำเทคโนโลยีและสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทย มากขึ้น เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว ทันสมัย ยุติธรรม และเชื่อถือได้ โดยเริ่มตั้งแต่ มาตรา 59 การออก หมายจับ หมายค้น กรณีเร่งด่วนผู้ร้องขออาจขอต่อศาลทางโทรศัพท์ โทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์

⁵³ หน้ากระดานข่าวหลัก กฎหมายอื่นๆ. (2562). *สัมมนาปัญหาในการบริหารงานตำรวจ และการปฏิบัติงานของ ตำรวจ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.sobsuan.com/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=110903>. [2562, 12 สิงหาคม].

หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศได้ มาตรา 133 ทวิ วรรคสี่ การถามปากคำเด็กในคดีเกี่ยวกับเพศ ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ทรัพย์สิน ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ค้าประเวณี ค้าหญิงและเด็ก สถานบริการ ให้พนักงานสอบสวนต้องจัดให้มีการบันทึกภาพและเสียงการถามปากคำ นั้นหมายถึงการบันทึกภาพ และเสียงด้วยเครื่องวิดีโอ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีชนิดหนึ่ง ไขเปิดในศาลได้ และมาตรา 172 วรรคสอง การพิจารณาคดีในศาล หากพยานเกรงกลัวจำเลยให้ ศาลใช้โทรทัศน์วงจรปิด สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และในการสืบ วรรคสาม การสืบพยานให้มีการบันทึกคำเบิกความ โดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุ ที่สามารถถ่ายถอดออกเป็นภาพและเสียง คือการใช้เทคโนโลยีเครื่องวิดีโอบันทึกภาพและเสียงไว้ นั้นเอง และมาตรา 172 ตรี กำหนดให้ศาลจัดให้มีการถ่ายถอดภาพและเสียงคำให้การของผู้เสียหาย หรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีที่ได้บันทึกไว้ในชั้นสอบสวน และกรณีที่ไม่ได้ตัวพยาน มาเบิกความให้ศาลรับฟังสื่อภาพและเสียงคำให้การของพยานในชั้นสอบสวน เสมือนหนึ่งเป็น คำเบิกความของพยานในชั้นพิจารณาของศาล ซึ่งมาตรา 172 ตรีนี้จะป็นต้นแบบสำคัญให้ แก้ไข เปลี่ยนแปลง มาตรา 12 ให้บันทึกภาพและเสียงของผู้เสียหายและพยานที่อายุเกินกว่าสิบแปดปีด้วย และสามารถนำมาเปิดถ่ายถอดภาพและเสียงในชั้นศาลได้แทนการ นำตัวมาเบิกความในชั้นศาลอีกครั้ง จะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็ว ถูกต้องเชื่อถือได้⁵⁴

ปัจจุบันเทคโนโลยีและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่กฎหมายให้นำมาบังคับใช้ได้แล้วคือ ทางโทรศัพท์ โทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทางอินเทอร์เน็ต ทางอีเมล (e-mail) สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องบันทึกวิดีโอ โทรทัศน์วงจรปิด เทคโนโลยีและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ประหยัดเวลาการเดินทาง ประหยัดงบประมาณ และสามารถให้บริการได้อย่างทันสมัย รวดเร็ว ถูกต้องตามกฎหมาย เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

2.6 ทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องหา

การศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องหา จะทำการศึกษาหลักการและพื้นฐาน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและหลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนผู้ต้องหาโดย มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

⁵⁴ หน้ากระดานข่าวหลัก กฎหมายอื่นๆ. (2562). *สัมมนาปัญหาในการบริหารงานตำรวจ และการปฏิบัติงานของ ตำรวจ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.sobsuan.com/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=110903>. [2562, 12 สิงหาคม].

2.6.1 หลักการและพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การใช้อำนาจรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยเจ้าหน้าที่รัฐย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนทั้งฝ่าย ผู้ต้องหา ผู้เสียหายและพยาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำรงความยุติธรรมเพื่อรักษาความสงบสุขของสังคม ดังนั้น นอกจากจะต้องมีความแม่นยำในบทบัญญัติแห่งตัวบทกฎหมายแล้วฝ่ายนิติบัญญัติและเจ้าหน้าที่รัฐผู้บังคับใช้กฎหมายทั้งตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา จะต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงหลักการพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สำคัญที่เป็นหลักการและเหตุผลเบื้องหลังตัวบทกฎหมายนั้น ๆ ด้วย โดยในส่วนของหลักการพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับการอายัดตัวผู้ต้องหา มีดังต่อไปนี้

2.6.1.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity)⁵⁵ เป็นหลักการพื้นฐานและสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญของหลักสิทธิมนุษยชนอธิบายว่ามนุษย์ทุกคนที่เกิดมาด้วยความมีศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกัน ดังนั้นการปฏิบัติต่อกันจึงต้องเคารพความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน การทำร้ายหรือทำทรมานอย่างทารุณ โหดร้าย การลงโทษด้วยวิธีการใด ๆ ที่เป็นการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์หรือกระทำการใด ๆ ที่เป็นการดูถูกเหยียดหยามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น การนำคนมาเป็นทาส การค้ามนุษย์ จึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจจะยอมรับได้ หลักการและแนวความคิดในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีที่มาจากความเชื่อในศาสนาคริสต์ที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีที่มาจากพระเจ้าและเป็นส่วนหนึ่งของพระเจ้า ชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์และได้รับความดั่งงามและควรมีคุณค่ามาจากพระเจ้า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณภาพ สถานะหรือความสำเร็จใด ๆ ของคนๆ นั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ซึ่งไม่สามารถแบ่งแยกส่วนหรือโอนแก่กันได้ แต่อยู่ในทุก ๆ อนุแห่งความเป็นมนุษย์ ประกอบเป็นเนื้อแท้ที่สำคัญของแต่ละบุคคล ความเป็นมนุษย์นั้นแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น ๆ มาก เพราะมนุษย์สามารถรับรู้ถึงการมีอยู่ของพระเจ้าและรักพระเจ้าได้ การยึดมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการอันเป็นรากฐานแห่งความดั่งงามที่มนุษย์ทุกคนจะต้องปฏิบัติต่อบุคคลอื่นด้วยความเคารพ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน และเป็นรากฐานที่สำคัญอยู่ในหลักคำสอนของศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก⁵⁶

⁵⁵ น้าแท้ บุญมีส้าง. (2557). หลักการพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. *วารสารธรรมศาสตร์*, 33 (3), หน้า 50-51.

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50-51.

2.6.1.2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา

ย้อนไปราวคริสต์ศตวรรษที่ 15 (15th Century) ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสถานะเป็นเพียงผู้ถูกกระทำในทางคดี ไม่มีสิทธิใด ๆ ในการต่อสู้คดีกล่าวคือ ผู้ปกครองมีอำนาจที่จะกำหนดวิธีการชำระคดีได้ตามวิธีและแนวทางที่ตนต้องการ หลักการปกครองโดยกฎหมาย (The Rule of Law) ยังไม่ได้รับการยอมรับ ผู้ถูกกล่าวหาจึงไม่มีสิทธิใด ๆ ในทางคดี ไม่มีแม้กระทั่งสิทธิในการนำพยานที่จะเบิกความยืนยันความบริสุทธิ์ของตนเองเข้ามาให้การในคดี ผู้ปกครองจะเป็นผู้กำหนดเองว่าใครบ้างที่จะมาให้การ การชำระคดีความ ในยุคสมัยนี้ใช้วิธีการทรมานผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้ได้มาซึ่งคำรับสารภาพ เพราะคำรับสารภาพของผู้ถูกกล่าวหาจะเป็นสัญลักษณ์ที่ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าการชำระสะสางคดีนั้นได้ดำเนินการโดยถูกต้องชอบธรรมแล้วนั่นเอง กล่าวได้ว่าในยุคสมัยนี้มีการจับกุมดำเนินคดี จำคุก หรือประหารชีวิตผู้ถูกกล่าวหาตามอำเภอใจ โดยปราศจากกระบวนการที่ไม่มีกฎหมายใด ๆ บัญญัติไว้ เนื่องจากในยุคสมัยนี้ไม่มีหลักการปกครองโดยกฎหมาย (The Rule of Law) หรือกฎเกณฑ์ที่ดีและเป็นธรรมเพียงพอ ต่อมาราวคริสต์ศตวรรษที่ 17 (17th Century) สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาได้รับการยอมรับและรับรองมากขึ้นจึงกล่าวกันว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสถานะเป็นประชาชนคดี ในประเทศอังกฤษผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิในการนำพยานฝ่ายตนเข้ามาในคดี (England: statutes provided for compulsory process of sworn witnesses for the defense) อย่างไรก็ตาม ในยุคสมัยนี้ผู้ถูกกล่าวหายังคงไม่มีสิทธิอ้างตนเองเป็นพยานเพื่อให้การเป็นพยานในคดีที่ตน ถูกกล่าวหาด้วยความเชื่อว่าด้วยความเกรงกลัวต่ออาญาและโทษที่จะได้รับ อย่างไรก็ตามผู้ถูกกล่าวหาขอมให้การเท็จเพื่อปกป้องตนเองเสมอ (It was considered certain that the defendant's fear of punishment, whether he was guilty or innocent, would cause him to perjure himself, and to avoid this, he was not allowed to testify.)⁵⁷

ในปี พ.ศ. 2332 ความตื่นตัวและความเคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการยุติธรรมเกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกายิ่งกว่าในประเทศใด ๆ โดยมีการเสนอขอแก้ไขรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาโดยในการแก้ไขครั้งที่ 4 ครั้งที่ 5 และครั้งที่ 6 เพื่อเป็นการให้การรับรองสิทธิของประชาชนที่เรียกว่า Bill of Rights หรือ Declaration of Rights ซึ่งเป็นชื่อเรียกการแก้ไขสิบครั้งแรกของรัฐธรรมนูญและได้รับการประกาศใช้อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2334 โดยได้รับแนวคิดมาจาก Bill of Rights ของประเทศอังกฤษที่ตราโดยรัฐสภาในปี พ.ศ. 2332 อย่างไรก็ตาม Australia เป็นชาติประชาธิปไตยตะวันตกที่ไม่มีทั้งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายใด ๆ ที่บัญญัติในเรื่องสิทธิของประชาชนไว้โดยอดีตนายกรัฐมนตรี John Howard ได้

⁵⁷ คณิศ ฌ นคร. (2560). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 330.

โต้แย้งว่าหลักการใน Bill of Rights⁵⁸ จะเป็นการโอนอำนาจจากนักการเมืองผู้มีที่มาจากรัฐบาลให้อยู่ในมือของ ตุลาการและข้าราชการผู้ไม่ได้มีที่มาโดยตรงกับประชาชน การแก้ไขรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาในการแก้ไขครั้งที่ 4 เพื่อรับรองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลจะไม่ถูกละเมิดหรือยึดหรือค้นตามอำเภอใจ เว้นแต่เจ้าหน้าที่จะมีหมายค้นที่ได้มาโดยการปฏิบัติตามด้วย วาจาและระบุ ถึงบุคคลและสิ่งของที่จะถูกยึดและระบุสถานที่ที่จะทำการตรวจค้นไว้ด้วย การดำเนินคดีที่เป็นธรรม (Rights to Fair Trial) เป็นหลักการพื้นฐานของความยุติธรรมและสันติภาพ เป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นเครื่องมือที่จะป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจ (Abuse of Power) เป็นหลักประกันว่าประชาชนจะได้รับการปฏิบัติด้วยกระบวนการทางกฎหมายที่แน่นอน คาดหมายได้และเป็นธรรมซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของหลักการปกครองโดยกฎหมายหรือที่รู้จักกันว่า “หลักนิติธรรม (The Rule of Law)”⁵⁹

2.6.2 หลักนิติรัฐ

นิติรัฐ เป็นคำที่ใช้เรียกรัฐหรือระบอบการปกครองซึ่งเรียกร้องให้การใช้อำนาจของรัฐนั้น จะต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายและความยุติธรรม โดยทั่วไปแล้วการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐ ในนิติรัฐจะมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก องค์กรของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐตลอดจน บุคคลซึ่งได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจรัฐจะต้องผูกพันตนกับกฎหมายและประการที่สอง รัฐจะประกันสิทธิขั้นพื้นฐานให้แก่พลเมืองของรัฐ อาจกล่าวได้ว่าลักษณะเบื้องต้น 2 ประการนี้เป็นลักษณะในทางรูปแบบและเนื้อหาของความเป็นนิติรัฐ ถึงแม้ว่าในทางทฤษฎีเรายังไม่สามารถนิยามความหมายของนิติรัฐให้กระจ่างแจ้งกว่านี้ได้ แต่จากหลัก 2 ประการข้างต้น สามารถสืบสาวหลักการต่าง ๆ ได้อีกหลายประการ ดังที่จะได้อธิบายให้เห็นต่อไปนี้⁶⁰

ข้อพิจารณาที่สำคัญเกี่ยวกับหลักนิติรัฐประการหนึ่งคือ หลักนิติรัฐไม่ได้เรียกร้องแต่เพียงให้องค์กรของรัฐใช้อำนาจให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น แต่กำหนดหน้าที่ให้องค์กรของรัฐต้องใช้อำนาจที่ได้รับมาให้ความยุติธรรมปรากฏขึ้นเป็นจริงให้ได้ด้วย ทั้งนี้โดยกำหนดให้องค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องผูกพันกับหลักการประกันสิทธิขั้นพื้นฐาน ต้องผูกพันกับกฎหมายและความยุติธรรม มีข้อสังเกตว่า “หลักนิติรัฐ” ไม่ได้เรียกร้องให้องค์กรของรัฐต้องผูกพันต่อกฎหมายเท่านั้น เพราะในทางรูปแบบกฎหมายอาจเป็นกฎหมายที่ไม่ยุติธรรมได้ หลักนิติรัฐเรียกร้องต่อไปด้วยว่า

⁵⁸ Howard opposes Bill of Rights. Perth Now (The Sunday Times). 2009-08-27. Retrieved 2009-09-1. อ้างถึงใน น้ำแท้ มีบุญสร้าง. อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 55. หน้า 54.

⁵⁹ คณิต ณ นคร. อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 57. หน้า 331-332.

⁶⁰ วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2557). *หลักนิติรัฐ*. ในเอกสารประกอบการบรรยาย คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 169-170.

องค์กรนิติบัญญัติไม่สามารถตรากฎหมายโดยกำหนดเนื้อหาของกฎหมายอย่างไรก็ได้ จึงอาจมีกรณีที่มีการฟ้องร้องว่ากฎหมายที่องค์กรนิติบัญญัติตราขึ้นนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญซึ่งถือเป็นคุณค่าพื้นฐานและเป็นหลักแห่งความยุติธรรมในรัฐได้ หากเป็นเช่นนั้นจริง ก็จะมีองค์กรที่ทำหน้าที่คุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้กฎหมายนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ อย่างไรก็ตามหลักนิติรัฐไม่ได้ประกันความยุติธรรมเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงความมั่นคงแน่นอนแห่งนิติฐานะด้วย

คำว่า “นิติรัฐ” เป็นคำที่แปลมาจากภาษาเยอรมันว่า “Rechtsstaat” คำว่า “Rechtsstaat” ประกอบขึ้นจากคำสองคำคือคำว่า “Recht” ที่แปลว่ากฎหมาย ในภาษาเยอรมันคำ ๆ นี้สามารถแปลว่า “สิทธิ” ได้ด้วย และคำว่า “Staat” ที่แปลว่า “รัฐ” แต่คำสองคำนี้เมื่อมารวมกันแล้วได้กลายเป็นคำศัพท์ทางนิติศาสตร์ในระบบกฎหมายเยอรมันซึ่งยากจะหาคำในภาษาต่างประเทศที่แปลแล้วให้ความหมายได้ตรงกับคำในภาษาเดิม คำว่าที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษจำนวนหนึ่งได้ใช้คำ ๆ นี้ทับศัพท์ภาษาเยอรมันโดยไม่แปลอย่างไรก็ตาม มีความพยายามในการแปลคำว่า “Rechtsstaat” อยู่เช่นกัน ถึงแม้ว่าคำแปลที่พยายามคิดกันขึ้นนั้นไม่สามารถสื่อความหมายของคำว่า “Rechtsstaat” ได้อย่างสมบูรณ์ก็ตาม เช่น ระบบกฎหมายอังกฤษ แปลคำว่า “Rechtsstaat” ว่า “rule of law” หรือ “state-under-law” ระบบกฎหมายฝรั่งเศสแปลว่า “état constitutionnel” แต่ตำรากฎหมายฝรั่งเศสยุคหลัง ๆ มักแปลว่า “état de droit” ซึ่งเป็นแนวโน้มการแปลในภาษาอื่น ๆ⁶¹

ในทางวิชาการ ไม่ว่าจะแปลคำว่า “Rechtsstaat” ว่าอย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญย่อมอยู่ที่ความหมายอันเป็นแก่นแท้ของหลักการนี้ กล่าวคือ การปกครองใน “Rechtsstaat” หรือนิติรัฐนั้นกฎหมายจะต้องไม่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองใช้อำนาจตามอำเภอใจ ภายใต้กฎหมายบุคคลทุกคนต้องเสมอภาคกัน และบุคคลจะต้องสามารถทราบก่อนล่วงหน้าว่ากฎหมายมุ่งประสงค์จะบังคับให้คนทำอะไรหรือไม่ให้คนทำอะไร ผลร้ายอันเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายคืออะไร ทั้งนี้เพื่อที่จะบุคคลได้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องสอดคล้องกับกฎหมาย แนวความคิดพื้นฐานดังกล่าวนี้ย่อมจะก่อให้เกิดหลักต่าง ๆ ตามมาในทางกฎหมายมากมาย เช่น หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยปราศจากกฎหมาย (nullum crimen, nulla poena sine lege) หลักการห้ามลงโทษซ้ำซ้อน หลักการห้ามตรากฎหมายย้อนหลังกำหนดโทษแก่บุคคล เป็นต้น⁶²

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 169-170.

⁶² K. Doehring, (2004). *Allgemeine Staatslehre*. Heidelberg: Mueller. p. 172. อ้างถึงใน วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2553). *หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.public-law.net/publaw/view.aspx?id=1431>. [2562, 24.สิงหาคม].

2.7 แนวคำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินคดีกรณีผู้ต้องหาถูกอายัดตัวอยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่น มีคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.7.1 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2646/2543

โจทก์ฟ้องว่า จำเลยกับพวกร่วมกันปล้นทรัพย์ เหตุเกิดที่ตำบลแม่สอด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ขณะฟ้องคดีนี้จำเลยถูกจำคุกอยู่ที่ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง จังหวัดปทุมธานี ภูมิลำเนาของจำเลยจึงอยู่ในเขตอำนาจศาลชั้นต้น (ศาลจังหวัดชัยบุรี) ขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 289, 340, 340 ตี, 80, 83, 33 ธิบของกลางให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน 20,000 บาท แก่ผู้เสียหาย และนับโทษจำเลยต่อจากโทษคดีดังกล่าว

ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่า ความผิดเกิดขึ้น อ้างหรือเชื่อว่าเกิดขึ้นในเขตอำนาจของศาลจังหวัดแม่สอด อีกทั้งมีการสอบสวนในท้องที่นั้นด้วย จึงไม่รับฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 22 วรรคแรก

โจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค 2 พิพากษายืน⁶³

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า "ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ขณะที่โจทก์ฟ้องคดีนี้ต่อศาลชั้นต้น (ศาลจังหวัดชัยบุรี) จำเลยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดโดยคดีอาญาหมายเลขแดงที่ 4167/2537 ของศาลจังหวัดแม่สอด ให้จำคุก 33 ปี 4 เดือน และถูกจำคุกในคดีดังกล่าวอยู่ที่ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีปัญหาวินิจฉัยตามฎีกาของโจทก์ว่า มีเหตุสมควรให้ศาลชั้นต้น (ศาลจังหวัดชัยบุรี) ชำระคดีนี้หรือไม่ เห็นว่าแม้ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลางจะเป็นภูมิลำเนาของจำเลยในขณะที่โจทก์ฟ้องคดีนี้ ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 47 และถือได้ว่าจำเลยมีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลชั้นต้น (ศาลจังหวัดชัยบุรี) ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 22 (1) บัญญัติไว้ก็ตาม แต่ตามบทบัญญัติดังกล่าวมิได้บังคับให้ศาลชั้นต้นซึ่งเป็นศาลท้องที่ที่จำเลยมีที่อยู่ในเขตอำนาจต้องรับชำระคดีที่โจทก์ฟ้อง หากแต่บัญญัติให้อยู่ในดุลพินิจของศาลชั้นต้นที่จะรับชำระคดีในกรณีเช่นนั้นหรือไม่ก็ได้ ประกอบกับความผิดคดีนี้เกิดขึ้นในท้องที่ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลจังหวัดแม่สอด ทั้งพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอแม่สอดได้ทำการสอบสวนคดีนี้แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า หากมีการชำระคดีที่ศาลชั้นต้น (ศาลจังหวัดชัยบุรี) จะเป็นการสะดวกยิ่งกว่าการชำระคดีที่ศาลจังหวัดแม่สอดซึ่งเป็นศาลท้องที่ที่ความผิดคดีนี้เกิดขึ้นอย่างไร ส่วนที่โจทก์อ้างว่ากรมราชทัณฑ์ไม่อนุญาตให้ย้ายจำเลยไปคุมขังที่เรือนจำจังหวัดแม่สอดนั้น

⁶³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2646/2543.

เป็นเพียงข้อขัดข้องในทางปฏิบัติเท่านั้น จึงไม่มีเหตุสมควรให้ศาลชั้นต้น (ศาลจังหวัดชัยบุรี) รับชำระคดีนี้ ที่ศาลอุทธรณ์ภาค 2 พิพากษามานั้น ต้องด้วยความเห็นของศาลฎีกาฎีกาของ โจทก์ ฟังไม่ขึ้น”

สรุป คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2646/2543 เป็นคำพิพากษาที่สอดคล้องกับประเด็นปัญหาใน ประการที่สาม เนื่องจากศาลชั้นต้น (ศาลจังหวัดชัยบุรี) ไม่รับฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 22 (1) ทำให้การดำเนินการทางศาลเป็นไปด้วยความล่าช้าและไม่สะดวกโดยมี คำสั่งว่า ความผิดเกิดขึ้น อ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดในเขตอำนาจของศาลจังหวัดแม่สอด อีกทั้งมีการ สอบสวนในท้องที่นั้นด้วย

ศาลอุทธรณ์ พิพากษาขึ้น

ศาลฎีกา มีความเห็นว่า แม้ทัศนสถานวัยหนุ่มกลางจะเป็นภูมิลำเนาของจำเลยในขณะที่ โจทก์ฟ้องคดีนี้ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 47 และถือได้ว่าจำเลยมีที่อยู่ใน เขตอำนาจของศาลชั้นต้น (ศาลจังหวัดชัยบุรี) ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 22 (1) บัญญัติไว้ก็ตาม แต่ตามบทบัญญัติดังกล่าวมิได้บังคับให้ศาลท้องที่ที่จำเลยมีที่อยู่ใน เขตอำนาจต้องรับชำระคดีที่โจทก์ฟ้อง หากแต่บัญญัติให้อยู่ในดุลยพินิจของศาลชั้นต้นที่จะรับชำระคดี ในกรณีเช่นนั้นหรือไม่

2.7.2 คำสั่งคดีที่ 550/2550

คำสั่งคดีที่ 550/2550 เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่ กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร ผู้ฟ้องคดีที่ 2 ยื่นคำร้อง อุทธรณ์คำสั่งในคดีหมายเลขดำที่ 49/2550 หมายเลขแดงที่ 76/2550 ของศาลปกครองชั้นต้น (ศาลปกครองนครราชสีมา) คดีนี้ผู้ฟ้องคดีทั้งสามฟ้องว่า เมื่อประมาณเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2544 ผู้ฟ้องคดีที่ 1 ผู้ฟ้องคดีที่ 2 และผู้ฟ้องคดีที่ 3 ถูกจับกุมและถูกควบคุมตัวที่สถานีตำรวจ อําเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสาคร ในความผิดฐานร่วมกันปล้นทรัพย์ ในขณะที่ผู้ฟ้องคดีทั้งสามถูก ควบคุมตัวอยู่นั้นได้มีพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี มาทำการ สอบสวน

ผู้ฟ้องคดีทั้งสาม ซึ่งในชั้นสอบสวนผู้ฟ้องคดีทั้งสามก็ให้การรับสารภาพในความผิด ดังกล่าว แต่พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรตำบลแหลมฉบังไม่ส่งสำนวนการสอบสวนไปให้ พนักงานอัยการจังหวัดพัทลุงเพื่อดำเนินการฟ้องต่อศาล ทำให้ผู้ฟ้องคดีทั้งสามถูกอายัดตัวไว้และ ถูกคุมขังที่เรือนจำกลางนครราชสีมาจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลา 5 ปี 7 เดือน

ต่อมาในระหว่างปี พ.ศ. 2549 ผู้ฟ้องคดีได้มีหนังสือสอบถามความคืบหน้าไปยังผู้กำกับ การสถานีตำรวจภูธรตำบลแหลมฉบังและผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดชลบุรี ซึ่งผู้บังคับการ

ตำรวจภูธรจังหวัดชลบุรี ได้มีหนังสือแจ้งให้ผู้ฟ้องคดีทราบ ว่า คดีนี้พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรตำบลแหลมฉบัง ได้ส่งสำนวนการสอบสวนไปให้พนักงานอัยการจังหวัดพัทลุงแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ผู้ฟ้องคดีทั้งสามจึง ได้มีหนังสือถึงสำนักงานอัยการสูงสุดและสำนักงานอัยการจังหวัดพัทลุงเพื่อขอให้ดำเนินคดีไปตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ แต่ก็ไม่ได้รับแจ้งว่า ได้ส่งฟ้องคดีนี้ต่อศาลยุติธรรมแล้วหรือไม่ ทำให้ผู้ฟ้องคดีทั้งสามไม่ได้รับสิทธิในการพระราชทานอภัยโทษและเสียดสิทธิต่อการได้รับจากทางเรือนจำ จึงนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ดังนี้⁶⁴

- 1) ให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสามปฏิบัติหน้าที่ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด
- 2) ให้โอนคดีปล้นทรัพย์ที่อายัดตัวไว้ในปี พ.ศ. 2544 ไปให้พนักงานอัยการจังหวัดนครราชสีมายื่นฟ้องคดีต่อศาลจังหวัดนครราชสีมา หรือให้นำตัวผู้ฟ้องคดี ไปฟ้องที่ศาลจังหวัดพัทลุง
- 3) ให้ผู้ถูกฟ้องคดีแจ้งผลการดำเนินคดีตามกฎหมายให้ผู้ฟ้องคดีทราบภายในเวลาที่ศาลกำหนด

ศาลปกครองชั้นต้นพิจารณาแล้วเห็นว่า คดีนี้ผู้ฟ้องคดีทั้งสามฟ้องว่า เมื่อประมาณเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2544 ผู้ฟ้องคดีทั้งสามได้กระทำความผิดฐานร่วมกันปล้นทรัพย์ถูกจับกุมและถูกควบคุมตัวที่สถานีตำรวจภูธรอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสาคร โดยพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรตำบลแหลมฉบังได้ทำการสอบสวนผู้ฟ้องคดีทั้งสามแล้ว และได้ส่งสำนวนการสอบสวนไปให้พนักงานอัยการจังหวัดพัทลุงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 แต่จนถึงบัดนี้ยังมิได้รับทราบการส่งฟ้องคดีของผู้ฟ้องคดีทั้งสามต่อศาลยุติธรรม เป็นเหตุให้ผู้ฟ้องคดีทั้งสามไม่ได้รับความเป็นธรรมในการพิจารณาอภัยโทษหรือเสียดสิทธิต่อการจะได้รับจากทางเรือนจำ กรณีพิพาทคดีนี้จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินการทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรม มิใช่การใช้อำนาจทางปกครองหรือการดำเนินกิจการทางปกครองที่ศาลปกครองจะรับไว้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งได้ ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ศาลปกครองชั้นต้นจึงมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณาและให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

ผู้ฟ้องคดีที่ 2 ยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นที่ไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา ความว่า ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสามเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่ตามกฎหมาย แต่ละเลยเพิกเฉยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร ผู้ฟ้องคดีมิได้ฟ้องเพื่อขอให้มีผลในทางอาญาของศาลยุติธรรมแต่อย่างใด เพียงแต่ต้องการให้ศาลปกครองมีคำสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสามปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายกำหนด คดีจึงอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของ

⁶⁴ คำสั่งคดีที่ 550/2550.

ศาลปกครอง ขอให้ศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งรับคำฟ้องไว้พิจารณาศาลปกครองสูงสุดพิเคราะห์แล้วเห็นว่า แม้ตามคำร้องอุทธรณ์คำสั่งผู้ฟ้องคดีที่ 2 จะกล่าวอ้างว่าผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสามซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ดำเนินการฟ้องผู้ฟ้องคดีทั้งสามเป็นคดีอาญาต่อศาลยุติธรรม จึงเป็นการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร แต่การสอบสวนคดีอาญาเป็นขั้นตอนดำเนินการเพื่อนำไปสู่การลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญาที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้อำนาจไว้เป็นการเฉพาะโดยตรง การที่พนักงานสอบสวนจะดำเนินการสอบสวนหรือพนักงานอัยการจะพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่อย่างไรหรือใช้เวลาดำเนินการเพียงใดนั้น ย่อมเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการที่จะใช้ดุลพินิจภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง อันเป็นการใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คดีนี้จึงเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการใช้อำนาจในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลยุติธรรม คดีจึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครองที่จะพิจารณาพิพากษาตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (2) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ที่ศาลปกครองชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณาและให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความนั้นชอบแล้ว ศาลปกครองสูงสุดเห็นฟ้องด้วยจึงมีคำสั่งยืนตามคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น

สรุป คำสั่งคดีที่ 550/2550 เป็นคำสั่งที่สอดคล้องกับประเด็นปัญหาในประการแรกและประการที่สอง โดยคดีนี้ผู้ฟ้องคดีทั้งสามถูกคุมขังอยู่ที่เรือนจำกลางนครราชสีมา ฟ้องว่า เมื่อประมาณเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2544 ผู้ฟ้องคดีทั้งสามได้กระทำผิดฐานร่วมกันปล้นทรัพย์ถูกจับกุมและถูกควบคุมตัวที่สถานีตำรวจภูธรอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสาคร โดยพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรตำบลแหลมฉบังได้ทำการสอบสวนผู้ฟ้องคดีทั้งสามแล้ว และได้ส่งผลการสอบสวนไปให้พนักงานอัยการจังหวัดพัตยาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 แต่จนถึงบัดนี้ยังมิได้ทราบการสั่งฟ้องคดีของผู้ฟ้องคดีทั้งสามต่อศาลยุติธรรม เป็นเหตุให้ผู้ฟ้องคดีทั้งสามไม่ได้รับความเป็นธรรมในการพิจารณาอภัยโทษหรือเสียดสิทธิที่ควรได้รับจากเรือนจำ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479

2.7.3 คำสั่งคดีที่ 381/2553⁶⁵

คำสั่งคดีที่ 381/2553 โดยผู้ฟ้องคดีเป็นนักโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำพิเศษมีนบุรี ในคดีความผิดต่อทรัพย์ ตั้งแต่วันที่ 27 ธันวาคม 2549 โดยคดีถึงที่สุดแล้ว ในระหว่างการฟ้องคดีต่อศาลปกครองนี้ ผู้ฟ้องคดีเป็นนักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยมที่จะได้รับประโยชน์ต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 เช่น พักการลงโทษ ลดวันลงโทษจำคุก ทำงานสาธารณะและลดวันลงโทษตามจำนวนวันทำงาน แต่ผู้ฟ้องคดีไม่ได้รับประโยชน์ดังกล่าวเนื่องจากสถานีตำรวจภูธร

⁶⁵ คำสั่งคดีที่ 381/2553.

ตำบลตำบองใต้ได้ทำการอายัดตัวผู้ฟ้องคดีไว้กับเรือนจำเป็นเวลา 3 ปี โดยการที่สถานีตำรวจภูธรตำบลตำบองใต้ไม่ยอมฟ้องหรือถอนอายัดผู้ฟ้องคดีเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กรณีจำเลยต้องได้รับการดำเนินคดีอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม ซึ่งหากสถานีตำรวจภูธรตำบลตำบองใต้หรือพนักงานอัยการละเลยไม่ดำเนินคดีกับผู้ฟ้องคดีก็จะทำให้ผู้ฟ้องคดีไม่สามารถหาพยานหลักฐานมาต่อสู้คดีได้ และทำให้ผู้ฟ้องคดีไม่ได้รับประโยชน์ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 จึงนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้นโดยส่งผ่านเรือนจำพิเศษมีนบุรีตามหนังสือที่ ขธ 0766/0026 ลงวันที่ 4 มกราคม 2553 ขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ดังนี้

- 1) มีคำสั่ง/หมายบังคับให้ผู้ถูกฟ้องคดีเร่งรัดฟ้องผู้ฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรม หรือถอนอายัดผู้ฟ้องคดีจากเรือนจำ
- 2) มีคำพิพากษา/วินิจฉัย กรณีความล่าช้าเกินสมควรของผู้ถูกฟ้องคดีหรือความผิดอย่างอื่นของผู้ถูกฟ้องคดี

ศาลปกครองชั้นต้นพิจารณาแล้วเห็นว่า คดีนี้ผู้ฟ้องคดีฟ้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือไม่ฟ้องคดีนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐทำหน้าที่พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเสนอสำนวนคดีต่อพนักงานอัยการในการพิจารณาสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดี ซึ่งเป็นการใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ การดำเนินการดังกล่าวจึงเป็นขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 จึงมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องคดีนี้ไว้พิจารณาและจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

ผู้ฟ้องคดียื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นที่ไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณาความว่าการที่ผู้ถูกฟ้องคดีได้ใช้อำนาจทางปกครองและอายัดตัวผู้ฟ้องคดีนั้น ทำให้ผู้ฟ้องคดีเดือดร้อนและไม่สามารถใช้สิทธิประโยชน์ของตนตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 และการล่าช้าไม่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่โดยผู้ถูกฟ้องคดีเป็นคดีพิพาททางปกครอง ผู้ฟ้องคดีไม่สามารถนำเรื่องอายัดโดยมิชอบหรืออายัดค้างนานเกินสมควรไปฟ้องต่อศาลยุติธรรมได้ เพราะความล่าช้ามิใช่คดีอาญาแต่เป็นความผิดทางปกครอง ขอให้ศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งรับคำฟ้องของผู้ฟ้องคดีเพื่อให้ผู้ถูกฟ้องคดีดำเนินการถอนอายัดและยุติการละเมิดสิทธิผู้ฟ้องคดีศาลปกครองสูงสุดพิเคราะห์แล้วเห็นว่า การดำเนินคดีอาญาเป็นขั้นตอนเพื่อนำไปสู่การลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีอาญา ซึ่งในขั้นตอนการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ พนักงานสอบสวนและพนักงาน

อัยการนั้นอาจมีการกระทำทางปกครองปะปนอยู่ด้วย ขั้นตอนใดเป็นการกระทำที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้อำนาจไว้เป็นการเฉพาะโดยตรงการกระทำดังกล่าวจะอยู่ในอำนาจการควบคุมตรวจสอบของศาลยุติธรรมแต่การกระทำใดที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการกระทำนอกเหนือหรือมิได้กระทำตามที่กำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและเป็นการกระทำที่เข้าเกณฑ์ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 การกระทำนั้นจะอยู่ในอำนาจการควบคุมตรวจสอบของศาลปกครอง คดีนี้ข้อเท็จจริงฟังได้จากคำฟ้องว่า ผู้ฟ้องคดีเป็นนักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยม คดีความผิดต่อทรัพย์สินซึ่งถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำพิเศษมีนบุรี แต่ผู้ฟ้องคดีไม่ได้รับประโยชน์ต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 เช่น พักการลงโทษ ลดวันลงโทษจำคุก ทำงานสาธารณะ และลดวันลงโทษตามจำนวนวันทำงาน เนื่องจากสถานีตำรวจภูธรตำบลสำโรงใต้ได้ทำการอายัดตัวผู้ฟ้องคดีไว้กับเรือนจำเป็นเวลา 3 ปี โดยไม่ยอมฟ้องหรือถอนอายัดผู้ฟ้องคดี ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่า การที่สถานีตำรวจภูธรตำบลสำโรงใต้ได้ทำการอายัดตัวผู้ฟ้องคดีไว้กับเรือนจำ เป็นวิธีการหนึ่งในขั้นตอนการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้ได้ตัวผู้ฟ้องคดีซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาในคดีที่ได้ขออายัดตัวไว้ นั้นมาดำเนินการสอบสวนเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอันเป็นการปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากรณีจึงไม่เข้าเกณฑ์เป็นคดีพิพาทตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ศาลจึงไม่อาจรับคำฟ้องคดีนี้ไว้พิจารณาได้ ที่ศาลปกครองชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณาและให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความนั้น ชอบแล้วจึงมีคำสั่งยืนตามคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น

สรุป คำสั่งคดีที่ 381/2553 เป็นคำสั่งที่สอดคล้องกับประเด็นปัญหาประการแรก ผู้ฟ้องคดีเป็นนักโทษจำคุกในเรือนจำพิเศษมีนบุรี โดยคดีถึงที่สุดแล้ว ในระหว่างการฟ้องคดีต่อศาลผู้ฟ้องคดีเป็นนักโทษชั้นเยี่ยมที่จะได้รับประโยชน์ต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2579 แต่ผู้ฟ้องคดีไม่ได้รับประโยชน์ดังกล่าว เนื่องจากสถานีตำรวจภูธรตำบลสำโรงใต้ทำการอายัดตัวผู้ฟ้องคดีไว้กับเรือนจำเป็นเวลา 3 ปี โดยไม่ยอมส่งฟ้องหรือถอนอายัดผู้ฟ้องคดีเพราะการจะได้รับการปล่อยตัวหรือสิทธิตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์นั้นต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดที่ไม่ถูกอายัดตัวและเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

2.7.5 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5312/2560

แม้เรือนจำกลางเขาบิน จังหวัดราชบุรี เป็นภูมิภานาของจำเลยในขณะที่โจทก์ยื่นฟ้องคดีนี้ ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 47 ถือได้ว่าจำเลยมีที่อยู่ในเขตอำนาจศาล

ชั้นต้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 22 (1) แต่บทกฎหมายดังกล่าวไม่ได้เป็นบทบังคับให้ศาลชั้นต้นที่จำเลยมีที่อยู่ในเขตอำนาจต้องรับชำระคดีที่โจทก์ฟ้อง ศาลชั้นต้นจึงใช้ดุลพินิจที่จะรับชำระคดีเช่นว่านั้นหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความสะดวกในการพิจารณาคดี ได้รับความตามฟ้อง โจทก์ว่า ขณะจำเลยถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำกลางสงขลา เจ้าพนักงานตรวจยึดเมทแอมเฟตามีนชนิดเม็ด 30 เม็ด “ชนิดเกล็ดใสบรรจุถุงพลาสติก 1 ถุง โทรศัพท์เคลื่อนที่ 1 เครื่อง ซิมการ์ด 3 อัน และเมมโมรี่การ์ด 1 อัน ซึ่งเป็นสิ่งของต้องห้ามที่จำเลยมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และนำเข้ามาภายในเรือนจำกลางสงขลา อันเป็นความผิดตาม พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15, 66 และ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 45 เป็นของกลางนำส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดี เมื่อเหตุคดีนี้เกิดขึ้นในท้องที่ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลจังหวัดสงขลา และพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรสงขลาเป็นผู้สอบสวนคดี แม้โจทก์กล่าวอ้างมาในคำฟ้องว่าหากมีการชำระคดีที่ศาลชั้นต้นแล้วจะสะดวกยิ่งกว่าการชำระคดีที่ศาลจังหวัดสงขลา แต่จำเลยก็ได้แย้งมาในฎีกาว่า เมทแอมเฟตามีนของกลางที่ตรวจยึดได้ไม่ใช่ของจำเลยเพราะตรวจยึดได้จากห้องนอนรวม โดยจำเลยประสงค์อ้างนักโทษชาย ส. นักโทษชาย ว. และนักโทษชาย ธ. ที่ร่วมรู้เห็นในการตรวจยึด รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ประจำเรือนจำกลางสงขลาอีกหลายคนที่ย่อมสอบข้อเท็จจริงเป็นพยานจำเลย แม้พยานหลักฐานของโจทก์ซึ่งเป็นผู้ตรวจค้น จับกุมและสอบสวนต่างเป็นเจ้าพนักงานของรัฐสามารถเดินทางจากจังหวัดสงขลาไปเบิกความที่ศาลชั้นต้นได้โดยสะดวก แต่เมื่อพิจารณาถึงพยานหลักฐานของจำเลยซึ่งเป็นนักโทษถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำกลางสงขลา ย่อมไม่สะดวกที่จะเคลื่อนย้ายนักโทษเหล่านั้นไปเบิกความที่ศาลชั้นต้น ทั้งคดีนี้เป็นคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษมีอัตราโทษสูง สมควรให้โอกาสจำเลยได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ กรณียังไม่มีเหตุสมควรให้ศาลชั้นต้นรับชำระคดี

สรุป คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5312/2560 เป็นคำสั่งที่สอดคล้องกับประเด็นปัญหาประการที่สาม เรือนจำกลางเขาบิน จังหวัดราชบุรี เป็นภูมิลำเนาของจำเลยในขณะที่โจทก์ยื่นฟ้องคดีนี้ ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 47 ถือได้ว่าจำเลยมีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลชั้นต้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 22 (1) แต่บทกฎหมายดังกล่าวมิได้เป็นบทบังคับให้ศาลชั้นต้นที่จำเลยมีถิ่นที่อยู่ในเขตอำนาจต้องรับคดีที่โจทก์ฟ้อง ศาลชั้นต้น จึงใช้ดุลพินิจที่จะรับคดีเช่นว่านั้นหรือไม่ก็ได้

กล่าวโดยสรุป ในการศึกษาเรื่องการดำเนินคดีกรณีผู้ต้องหาถูกอายัดตัวอยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่นมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ มีวัตถุประสงค์ 5 ประการคือ เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย เพื่อเป็นหลักประกัน

“ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5312/2560.

การมีตัวผู้ต้องหาเพื่อฟ้องศาล และการป้องกันมิให้ผู้ต้องหาไปกระทำความผิดซ้ำอีก การป้องกันมิให้ผู้ต้องหาไปทำลายพยานหลักฐานหรือข่มขู่พยาน และการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องหา อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะได้รับการดำเนินคดีที่รวดเร็วและเป็นธรรม ดังนั้นถึงแม้ผู้ต้องหาจะอยู่ในอำนาจรัฐอยู่แล้วก็ตาม แต่หากได้ไปกระทำความผิดก่อนการถูกจับ และต้องถูกดำเนินคดีในคดีอื่นขณะที่ถูกจำคุก การดำเนินคดีดังกล่าวยังต้องดำเนินการให้รวดเร็วและเป็นธรรม เพื่อให้คดีถึงที่สุดโดยเร็ว นอกจากนี้เป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาแล้ว ยังเป็นการคุ้มครองประโยชน์ของผู้ต้องหาที่สมควรจะได้รับเกี่ยวกับตามข้อกำหนดของกรมราชทัณฑ์ เกี่ยวกับวันลดโทษ การขอพระราชทานอภัยโทษและประโยชน์อื่น ๆ ที่พึงได้ต่อเมื่อคดีทุกคดีของจำเลยมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว เพื่อให้สอดคล้องกับการคุ้มครองผู้ต้องหาตามกฎหมายประเทศไทย ซึ่งกำหนดให้พิทักษ์รักษาสิทธิมนุษยชนของบุคคลทุกคน

อย่างไรก็ตาม การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อบุคคลที่ถูกจำคุกอยู่แล้วนั้น อาจมีปัญหาในด้านการนำตัวบุคคลขึ้นสู่ศาล เนื่องจากผู้ต้องหาอาจถูกดำเนินคดีในเขตอำนาจของศาลหนึ่งขณะที่ตัวของผู้ต้องหาอาจถูกจำคุกในเขตอำนาจของศาลอื่น ดังนั้นจึงมีแนวคิดเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งในต่างประเทศ ได้นำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมซึ่งรวมถึงขั้นตอนในการพิจารณาคดีและการปรากฏตัวของจำเลยในการพิจารณาคดีของศาลด้วย ขณะที่ประเทศไทยยังมีบทบัญญัติของกฎหมายให้พนักงานอัยการต้องนำตัวจำเลยมาขึ้นฟ้องต่อศาลหากไม่นำตัวจำเลยมาด้วยศาลจะไม่รับฟ้อง แต่ยังมีได้มีการกำหนดให้นำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยแทนการปรากฏตัวของจำเลยในชั้นศาลแต่ประการใด